Grau en Sociologia

Curs acadèmic 2019-2020

NI *CHINATOWN* NI *LITTLE PAKISTAN*: SEGREGACIÓ ÈTNICA A BARCELONA

ABSTRACT

L'arribada a Barcelona de comunitats estrangeres ha fet augmentar l'interès pel seu estudi, però sovint, comunitats tan distintes com la xinesa o la pakistanesa s'engloben en una mateixa categoria, asiàtics, malgrat viure i estar segregades de forma diferent. Tenint en compte això i els diferents processos d'assentament d'aquestes dues comunitats, en aquest treball s'investiguen els factors que porten a les diferències en la seva segregació a partir de l'anàlisi de la distribució d'aquestes poblacions a Barcelona en el període 2009-2019 i d'indicadors econòmics i urbans. Els resultats apunten a que una estructura demogràfica que permeti la criança familiar, una capacitat econòmica semblant a la de la mitjana de Barcelona i uns espais de socialització dispersos són importants en reduir la segregació, però l'economia ètnica i les relacions laborals són claus per entendre la mobilitat urbana a barris més benestants.

Paraules clau: Barcelona, immigració, segregació, estructura demogràfica, renda, lloguer, socialització, xinesos, pakistanesos, discriminació

Title: ***Neither Chinatown nor Little Pakistan: Ethnic Segregation in Barcelona.***

SUMMARY

The incoming of foreign immigrants in Barcelona has aroused interest in its analysis. However, distinct communities such as the Chinese and the Pakistani are often lumped together into a single category, Asians, despite the fact that they live and are segregated differently. In light of this and the various settlement processes of these two communities, this work investigates the many factors that lead to the differences in their segregation levels by analyzing the distribution of these populations in Barcelona in the 2009-2019 period and using different economic and urban data. The results show that a demographic structure that allows family upbringing, as well as economic wealth similar to the average in Barcelona are important in reducing the level of segregation of a community. However, ethnic economies, each one with their own types of businesses and labor relations, are key in understanding the processes of urban mobility to wealthier areas. Additionally, the features of the different spaces for socializing have a certain influence on the level of segregation of these communities with respect to the rest of the citizens. As a result, the Chinese in Barcelona have managed to keep low levels of segregation and become a community integrated in middle-class neighborhoods, while the Pakistani are struggling to increase the average income and the opportunities of upward mobility for their community, which leads to a more persistent segregation.

Key words: Barcelona, immigration, segregation, demographic structure, income, rent, socialization, Chinese, Pakistani, discrimination

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ **3**
Metodologia 4
Nomenclatura utilitzada 6
I. MARC TEÒRIC **7**
1. Ecologia humana 9
2. Neo-marxisme urbà 10
3. Perspectiva del comportament 11
4. Perspectiva ètnica-cultural 12
II. ANÀLISI DELS RESULTATS **14**
1. La immigració a Barcelona a principis del segle XXI 14
2. Les grans comunitats asiàtiques a Barcelona 14
2.1 Els xinesos 16
2.2 Els pakistanesos 16
3. La segregació residencial a Barcelona 17
3.1. La segregació residencial xinesa 18
3.2. La segregació residencial pakistanesa 19
3.3. Índexs de segregació 21
4. Factors explicatius 25
4.1. Factors demogràfics 25
4.2. Factors econòmics 29
4.3. Factors socials 36
CONCLUSIONS **39**
BIBLIOGRAFIA **42**
ANNEX **49**

INTRODUCCIÓ

La immigració internacional és un fenomen relativament recent a Espanya, que va començar a ser important a finals dels anys 90 i ha mantingut el seu creixement durant les dues primeres dècades del segle XXI, si bé amb un parèntesi de decreixement per la crisi econòmica del 2008. L'arribada d'immigració estrangera, tal i com ja havia començat a fer a la majoria de països de l'Europa occidental, ha comportat un seguit de canvis demogràfics i socials que han transformat la societat. En aquest context, Barcelona, com a una de les grans metròpolis de l'Estat, amb una economia desenvolupada, i com a una de les principals ciutats globals d'Europa, s'ha convertit en un dels grans centres d'aquesta immigració.

La immigració urbana és un fenomen que comporta enormes canvis en les esferes sociodemogràfiques de la ciutat, generant nous espais, xarxes i moviments socials. No obstant, la immigració pot acabar generant una segregació excloent, en què els nouvinguts es vegin privats de participar a la vida pública amb condicions semblants a les de la població autòctona, i que per tant, s'acabi generant una alienació entre els habitants de la ciutat que pugui posar en perill la pau entre les comunitats. Per tant, estudiar la immigració a fons és una de les grans prioritats per a les administracions, ja que una política immigratòria i d'inclusió reeixida pot resultar molt beneficiosa per a la convivència i el desenvolupament de la ciutat.

A Barcelona, a causa de la proximitat geogràfica i cultural, gran part de la població immigrada ve d'altres indrets d'Europa, el Marroc o de l'Amèrica Llatina. No obstant, dues de les comunitats immigrades més grans venen de dos països amb pocs vincles històrics, geogràfics o culturals, que són la Xina i el Pakistan. Aquestes comunitats es van començar a establir a Barcelona després de la dictadura de Franco (1939-1975), però no va ser fins a finals dels 90 i durant principis del segle XXI que el seu pes demogràfic ha crescut exponencialment. La seva integració a la ciutat, per tant, presenta característiques pròpies, ja que la distància cultural i lingüística i la llunyania respecte la terra d'origen fan que aquestes comunitats es trobin amb més reptes a l'hora d'establir una nova vida a la ciutat. És necessari, doncs, veure els patrons i les dinàmiques d'establiment d'aquestes poblacions a Barcelona, ja que ens poden fer veure si aquestes són beneficioses o no per al seu benestar, desenvolupament i integració a la ciutat.

Nombrosos estudis quantitatius i qualitatius han tractat la immigració estrangera a Barcelona i a la seva àrea metropolitana, i la pakistanesa i xinesa han estat aspectes importants d'aquestes investigacions. No obstant, encara no s'ha fet un estudi comparatiu de les dues comunitats, que en molts aspectes han tingut una evolució paral·lela però molt diferenciada. La raó d'aquest treball, doncs, és esbrinar els factors que expliquen la segregació actual de les dues comunitats i els seus patrons d'assentament, i donar resposta a la pregunta de per què aquests són diferents. Així, les principals hipòtesis plantejades en aquest treball són:

- Barcelona presenta segregació residencial per motius ètnics.

- La segregació ètnica no és atribuïble a un sol factor, sinó que s'origina a partir de la combinació de variables demogràfiques, econòmiques i socials.
- La segregació ètnica de xinesos i pakistanesos en determinats barris ha fet que alguns d'aquests puguin considerar-se enclavaments ètnics.
- La principal raó de la segregació residencial de les comunitats xinesa i pakistanesa respecte la resta de la població barcelonina són els pocs vincles culturals amb Espanya.
- L'estructura demogràfica de les dues comunitats juga un paper clau en la seva segregació, en el sentit que com més divergeixen de la del conjunt de la població de Barcelona, més segregades es troben.
- El nivell de renda ubica la comunitat en els diferents barris de la ciutat, i que en el cas dels xinesos i pakistanesos solen ser els barris més degradats.
- Els negocis portats pels xinesos i els pakistanesos són determinants en els seus patrons d'assentament.
- Els llocs de socialització que es creen entre les comunitats migrades poden condicionar els seus patrons d'assentament.

Per tant, en aquest treball investiguem els factors que han influït en l'assentament de les comunitats xinesa i pakistanesa a Barcelona i per què han portat a una segregació diferent.

Metodologia

Per a l'elaboració d'aquest treball, s'ha volgut prioritzar l'anàlisi quantitativa, amb cerca i contrastació de dades de la població i les migracions. No obstant, a causa de les circumstàncies en què es troba el país i gran part de la població en el moment d'elaboració d'aquest treball[1], l'obtenció de dades ha resultat difícil, de manera que al treball hi ha també un gran pes de la recerca bibliogràfica, que compara, contrasta i dona significat a la recerca quantitativa.

Primer s'ha fet una recerca de les principals teories sobre la segregació residencial urbana i l'establiment de les diferents comunitats estrangeres a les ciutats. Després, s'ha enfocat la investigació en la història de la immigració estrangera a Barcelona durant els anys més recents, i seguidament, s'ha revisat exhaustivament la recerca ja feta sobre la segregació ètnica a Barcelona i a l'àrea metropolitana. Totes aquestes publicacions han estat buscades a través de cercadors acadèmics com Web of Science, Researchgate, Jstor i Dialnet, i en els casos de no estar disponibles online, s'ha contactat directament amb l'autor. Aquest marc teòric ens permet veure quins fenòmens relacionats amb la immigració a Barcelona ja han estat investigats, a la vegada que suposen una bona referència a partir de la qual comparar els resultats obtinguts. Tanmateix,

[1] Aquest treball s'ha realitzat entre els mesos de març i juny del 2020, coincidint amb l'epidèmia de covid-19 i les mesures de confinament per prevenir la seva expansió.

aquestes investigacions també presenten incògnites interessants, de manera que resulten fonts inestimables per a la recerca científica.

Per a l'anàlisi quantitativa, s'han utilitzat les dades publicades periòdicament al web del Departament d'Estadística i Difusió de Dades de l'Ajuntament de Barcelona, en particular les estadístiques demogràfiques, amb la lectura del padró municipal d'habitants a 1 de gener de cada any i els Informes estadístics de la població estrangera a Barcelona; les estadístiques econòmiques, com el Cens de locals comercials de Barcelona i l'estadística de la Distribució territorial de la renda familiar, i les estadístiques urbanístiques, especialment les dades dels Contractes i preus registrats dels habitatges de lloguer. En el cas de les piràmides d'edat, s'han usat les xifres oficials del padró de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

En l'anàlisi de població estrangera en aquestes dades se solen utilitzar dos criteris: el lloc de naixement i la nacionalitat. Això pot resultar problemàtic en contextos on les diferències entre una i l'altra són grans, com per exemple, la nacionalitat italiana, que en ser heretada, és usada per molts sud-americans per poder accedir amb més facilitat a Espanya. Tanmateix, la diferència entre els dos criteris és poc important en el cas de la Xina i el Pakistan. En la majoria de les dades publicades per l'Ajuntament, s'usa com a variable la nacionalitat, per tant, en aquest treball s'usarà aquesta. Només en el cas de les piràmides d'edat, l'IDESCAT calcula les edats i el sexe per origen geogràfic.

En el càlcul de l'evolució geogràfica de les poblacions xineses i pakistaneses a Barcelona, els índexs de segregació i les correlacions, s'usa el barri com a unitat d'anàlisi, que a Barcelona són 73[2]. El districte és una unitat massa gran que fa perdre precisió a l'estudi de la segregació, i les seccions censals, malgrat ser més precises que el barri, han canviat freqüentment en el període estudiat (2009-2019), cosa que en dificulta la seva anàlisi diacrònica, a més que algunes dades econòmiques no estan disponibles amb aquesta unitat d'anàlisi.

El treball s'estructura primer amb un marc teòric que repassa les principals teories sobre la segregació urbana. Després, a l'anàlisi de resultats, es fa un breu repàs de l'evolució de les comunitats xinesa i pakistanesa a Barcelona, seguit d'una anàlisi de la seva segregació, il·lustrat amb mapes i índexs sintètics. Per a l'anàlisi quantitativa dels factors que han portat a la segregació diferenciada, s'han elaborat anàlisis estadístiques en taules per comparar les poblacions xineses i pakistaneses, índexs sintètics que resumeixen la informació sobre les característiques demogràfiques de les dues comunitats i, finalment, correlacions per analitzar les relacions entre fenòmens demogràfics i econòmics. A aquesta anàlisi quantitativa se li ha donat sentit a partir de la bibliografia analitzada al marc teòric.

[2] Per a més detall, veure Annex.

Nomenclatura utilitzada

En aquest treball faré servir el terme "immigrats" per parlar d'aquell conjunt de persones registrades al padró municipal amb una nacionalitat que no sigui l'espanyola, i el gentilici del país per referir-me a totes aquelles persones que al padró municipal estan registrades amb la nacionalitat pertinent. Així, si per exemple parlo de "xinesos", em referiré a tots aquells ciutadans registrats al padró amb la nacionalitat de la República Popular de la Xina. Per contra, per "espanyols" o "autòctons" entendré tots aquells habitants registrats amb nacionalitat espanyola. Si bé hi ha moltes primeres, segones i terceres generacions d'immigrats que legítimament i lògicament reivindiquen la seva pertinença a Espanya i ser considerats "autòctons" malgrat tenir una nacionalitat estrangera, la diferenciació s'usa per simplificar l'expressió i destacar les segregacions o desigualtats, i no posa en dubte el dret d'aquestes persones a ser ciutadans espanyols de ple dret. Tota la resta de nomenclatura (habitants, ciutadans, barcelonins, etc.) no fa distincions en termes ètnics.

I. MARC TEÒRIC

La segregació espacial és la separació espacial de grups dins d'una població més gran. Per tant, com més gran és la desviació respecte a una dispersió uniforme dels grups, més gran és el grau de segregació (Gregory, Johnston, & Smith, 1986). La segregació espacial implica també concentració espacial, que significa que en certes àrees hi ha una sobrerepresentació d'un col·lectiu determinat (van Kempen & Özüekren, 1998). La segregació espacial, a més, es produeix a partir de diferents dimensions, com l'econòmica, el nivell d'estudis, la religió o, tal i com s'investiga en aquest treball, l'ètnia o el país d'origen.

El fenomen de la segregació espacial ètnica urbana es produeix en gairebé totes les grans ciutats (Hirschman, 1983), però ho fa en diferents graus (Fasenfest, Booza, & Metzger, 2004), cosa que suggereix que en el procés de formació dels enclavaments ètnics hi intervenen grans estructures socials, econòmiques i ecològiques (Crowder, Pais, & South, 2012). Aquesta és una de les qüestions més treballades a la sociologia urbana, ja que arran de la seva naturalesa, la segregació ajuda a entendre la geografia humana de la ciutat, així com aquelles relacions, xarxes, sinergies i discriminacions que s'hi formen.

La segregació ètnica es presenta a vegades com a contrària (o, si més no, correlacionada negativament) amb el concepte "integració", però no són conceptes oposats. La "integració" no l'entenem com assimilació de la cultura autòctona, sinó com la possibilitat de poder gaudir d'un relatiu benestar i seguretat econòmica, la capacitat de participar a la vida pública, teixint xarxes socials i involucrant-se en les activitats i la vida pública, i l'oportunitat de poder ser un ciutadà de ple dret, gaudir dels serveis de què disposen la resta d'habitants, i poder formar una família on els fills puguin gaudir d'igualtat d'oportunitats respecte els fills de la població autòctona.

Així, hi ha molta discussió sobre si la segregació urbana és beneficiosa o perjudicial per a la integració dels immigrats, ja que la concentració d'una determinada ètnia en un barri no ha de ser necessàriament negativa. Per exemple, la concentració ètnica fa més fàcil mantenir xarxes ètniques (van Kempen & Özüekren, 1998), i per tant, augmentar el capital social.

El fet que la segregació no sigui un fenomen homogeni a totes les ciutats i entre totes les ètnies, fa necessari remarcar les dificultats en estudiar-la o preveure els seus efectes allà on es produeix, de manera que el què és aplicable a un lloc no té per què ser-ho a un altre.

Una de les principals divergències a l'hora d'estudiar els processos de segregació es produeix entre Europa i els Estats Units, ja que els moviments demogràfics i immigratoris urbans a les dues regions han estat molt diferents, amb la primera sent una regió d'emigració convertida en una d'immigració en els anys més recents i la segona sent una regió receptora d'immigració pràcticament des dels seus inicis i on la diversitat ètnica és molt més elevada. Paral·lelament, a Europa l'Estat és més interventor i té una oferta d'habitatge públic més elevada, mentre que als Estats Units el mercat immobiliari està tradicionalment més desregulat (van Kempen &

Özüekren, 1998). Per últim, la densitat poblacional a Europa és molt més elevada i l'ús del transport públic està més estès a les grans ciutats, mentre que als Estats Units predomina la cultura suburbana i l'ús del vehicle privat.

No obstant, a Europa també cal anar en compte a l'hora de fer generalitzacions. Kaplan i Holloway (2001) alerten que la segregació té lloc en contextos sociopolítics molt variats, en què els països conceben i tracten les diferents ètnies de forma distinta, tenen lleis de naturalització molt diverses i tenen nivells i estructures socioeconòmiques diferents. Per aquest motiu, aquests autors parlen de múltiples perspectives a l'hora d'estudiar la segregació urbana: la global, la nacional i la local. En la global és tenen en compte els processos de colonització, globalització i relacions internacionals. En l'escala nacional compten els processos que determinen la disponibilitat de cada nació en rebre estrangers, ja sigui facilitant les entrades, tenint una política més restrictiva, etc. Per últim, l'escala més petita, la local, resulta la més complexa d'estudiar, ja que intervenen molts factors en l'assentament dels immigrats, de manera que pot haver-hi una mateixa comunitat que tingui patrons d'assentament diferents entre dues ciutats, o dues comunitats ètniques amb patrons de segregació molt diferents entre si en una mateixa ciutat, com es veurà en aquest treball.

La segregació ètnica se circumscriu, per tant, en un context d'immigració. Portes (1985) descriu la immigració com «un procés social facilitat per les xarxes informals basades en l'ètnia, i que promouen un conjunt de condicions per a la integració socioeconòmica al país d'acollida a través de la formació d'enclavaments ètnics i nínxols laborals». Per tant, en el procés d'immigració es contempla a les societats d'acollida, i especialment a les ciutats, la creació d'una comunitat que proporcioni suport als nouvinguts. Així, en estudiar la segregació i els barris ètnics hem de tenir en compte que aquests no són simplement àrees, sinó que també contenen xarxes socials que travessen fronteres (Hum, 2014).

Per tant, per a l'anàlisi de la segregació ètnica s'ha de tenir en consideració tant els factors contextuals o estructurals que afecten una comunitat en particular com també les circumstàncies individuals (van Kempen & Özüekren, 1998). Entre els factors estructurals podem trobar les característiques del mercat immobiliari, l'accés al transport públic, l'edat, els fluxos internacionals d'immigració, el creixement natural de la població o la immigració de reemplaçament (Cutler, Glaeser, & Vigdor, 2008) (Bayona, Gil, & Pujadas, 2013) (Sabater & Finney, 2015). D'altra banda, hi ha factors més personals o culturals que també intervenen, com la solidaritat ètnica o les xarxes socials, que faciliten la mobilitat econòmica, la vida comunitària i la continuïtat cultural (Zhou & Logan, 1991) (Zhou, 1992).

Per tant, els processos de segregació són un dels àmbits més treballats en el camp de la sociologia urbana, en què es pretén investigar l'efecte que les característiques urbanes, demogràfiques i socials tenen sobre la concentració o la separació d'ètnies en una ciutat. En aquest apartat es presenten quatre grans teories sobre el fenomen de la segregació urbana: l'ecologia humana, el neo-marxisme urbà, la perspectiva del comportament i la perspectiva ètnica-cultural.

1. Ecologia humana

L'ecologia humana és una teoria nascuda de l'Escola de Chicago, amb autors com Robert Park, Ernest Burgess o Louis Wirth, i va ser la primera que va intentar explicar els processos de segregació i barrialització de la ciutat. A partir de l'observació que es va fer de Chicago a principis del segle XX, la ciutat va ser entesa com una concentració de població amb una alta mobilitat física i social, i per tant, amb una forta competència per l'espai i importants processos d'invasió i successió entre les diferents zones de la ciutat (Park, 1915), que explicarien tant els processos de migracions internes dins la ciutat com les desigualtats entre les diferents zones. Segons aquest model, els nouvinguts a un territori s'estableixen a les zones de les ciutats més velles o més degradades, per després desplaçar-se cap a les zones amb una qualitat de l'habitatge superior una vegada han assolit un nivell econòmic més equiparable al dels autòctons. Així, la segregació dels immigrats és natural, ja que com que en un principi disposen de pocs recursos, van als barris més degradats, i a mesura que adquireixen capital econòmic i social, es desplacen a les zones més benestants. No obstant, aquesta visió resulta molt rígida, ja que està basada en l'observació de Chicago durant un moment molt determinat de la història, que rarament s'ha repetit en altres llocs, molt menys a Europa, on el procés immigratori mai ha arribat a les cotes de Chicago, i on el pes de la intervenció de l'administració pública en la planificació urbana és molt més gran (van Kempen & Özüekren, 1998).

La teoria de l'ecologia humana però, no ha estat descartada, sinó que podem parlar de lleus modificacions o renovacions que ens ajuden a aplicar els mateixos principis però en un context més actual i general. Stoll (2013) parla de l'*assimilació espacial*, i reconeix que els immigrats tendeixen a instal·lar-se i concentrar-se als barris més vells amb els habitatges més precaris. No obstant, les dinàmiques de canvi de propietat dels negocis reflecteixen les dinàmiques de canvi dels habitatges, no perquè els locals fugin d'aquests barris, sinó perquè quan se'n van, no són substituïts per altres autòctons (Aldrich, Zimmer, & McEvoy, 1989), de manera que hi ha incentiu a la concentració ètnica i a formar capital social entre membres de la mateixa comunitat. La inseguretat a la feina dels immigrats que s'incorporen a un nou mercat laboral i l'inicial desconeixement del mercat immobiliari fan que hi hagi una major inestabilitat residencial durant els primers anys d'estada, fet que implica que durant aquesta etapa aquests busquin un lloc assequible i prop de la seva comunitat. Per tant, en aquest període d'assentament distingim dues fases ben diferenciades: a una concentració inicial en el centre metropolità el segueix una segona fase caracteritzada per una major dispersió en la què el pes de la població estrangera al centre metropolità disminueix progressivament (Bayona, Gil, & Pujadas, 2013). Els barris amb una alta concentració immigrada són vistos com a "ports de primera entrada" per als nous immigrats perquè permeten una adaptació progressiva a la societat receptora, amb una compartició d'estratègies de supervivència i una menor conflictivitat, ja que la població comparteix cultura i valors (Bayona, 2007). Així, els moviments d'immigració de barris amb habitatge de baixa qualitat a uns de més alta i de lloguer a propietat suposen una reducció de la segregació al cap dels anys (van Kempen & Özüekren, 1998).

Per tant, el model d'assimilació és aquell que considera que les comunitats ètniques tendeixen a ser absorbides per la cultura i l'economia autòctona i guanyen acceptació social a través dels seus èxits educacionals i laborals, com també a través de l'aprenentatge de l'idioma local (Stoll, 2013), de manera que la segregació es va reduint. Així, l'establiment inicial d'un enclavament ètnic és simplement una estratègia adaptativa per sobreviure i superar els avantatges de les primeres etapes de l'assimilació (Zhou & Logan, 1991).

2. Neo-marxisme urbà

El neo-marxisme no considera la segregació com un fenomen transitori, sinó que fa molt més èmfasi en els recursos materials de la immigració per explicar la seva concentració o dispersió. Castells (1979) relaciona els processos de producció capitalista amb el desenvolupament urbà, de manera que la ciutat s'organitza segons les necessitats de producció i consum, i on la població s'organitza segons la seva relació amb aquestes. L'organització de la ciutat, que implica una concentració de població i de processos de distribució i un augment de la interdependència entre aquests factors, doncs, és una resposta a la construcció social i espacial de la gestió dels mitjans de producció, però també a la satisfacció d'unes necessitats vitals (habitatge, salut, etc.) que fan que la ciutat es configuri també com un espai de reproducció social.

Pratschke i Morlicchio (2012) defensen que, en aquest context, la segregació urbana es produeix sobretot per la professionalització, la marginalitat econòmica i la informalitat en el treball. En altres paraules, és la segmentació del mercat de treball la que genera segregació a la ciutat. Així, els immigrats econòmics, en tenir més risc de pobresa i exclusió social per les seves menors oportunitats d'ocupació, són més propensos a la segregació urbana.

Portes (1985) va proposar el model de l'*enclavament econòmic*, en què la pròpia economia de la comunitat ètnica i les xarxes socials (capital social) generades en aquest juguen un factor important en la mobilitat i l'estatus social dels membres del col·lectiu. Les economies dels enclavaments ètnics presenten oportunitats per a la mobilitat social a través de les pràctiques informals de contractació i formació, entorns laborals flexibles, possibilitats d'autoocupació i protecció davant la competència interracial, la discriminació o la vigilància i les regulacions governamentals (Zhou, 1992). Així, les característiques úniques de l'economia de l'enclavament, els vincles amb la comunitat i la segmentació del mercat immobiliari estructuren els processos de localització (Zhou & Logan, 1991).

Zhou (2006) afegeix que la idea d'*enclavament ètnic econòmic* es refereix a un fenomen específic lligat a una comunitat ètnica identificable i les seves relacions socials. Així, els negocis en un enclavament ètnic no estan conduïts merament per les forces de mercat, sinó que estan simultàniament limitats per l'estructura social de la comunitat (Zhou, 2004). Per tant, la idea central d'*enclavament ètnic econòmic* és que és més que un refugi on els membres d'una

minoria estan forçats a treballar per un sou marginal en negocis petits, sinó que té el potencial de desenvolupar una estructura pròpia d'oportunitats econòmiques i sistemes de suport social per facilitar la mobilitat socioeconòmica (Zhou, 2006). Així, els enclavaments ètnics poden oferir millors condicions de treball als membres de la comunitat ja que els permet, tot i no parlar l'idioma autòcton o no tenir les habilitats requerides per al mercat de treball, trobar feina que els permeti subsistir (Chin, 2003). No obstant, els llaços ètnics també poden amagar relacions d'explotació (Portes & Bach, 1985) (Chin, 2003).

Waldinger, McEvoy i Aldrich (1990) van exemplificar aquest model en l'establiment de la indústria tèxtil al Lower East Side de Nova York, que va atraure la comunitat jueva i la qual va construir cases prop de les indústries, fins formar una autèntica comunitat.

Alguns sociòlegs han proposat, donada la lenta marxa dels immigrats cap a altres zones de la ciutat, especialment en el cas dels Estats Units, un model alternatiu de comportament social i espacial, l'*heterolocalisme*, en què les zones residencials i de feina de les comunitats migrades estan separades (Rekers & van Kempen, 2000).

3. Perspectiva del comportament

La perspectiva del comportament assigna un paper cabdal a les preferències, percepcions i decisions de l'individu a l'hora de triar habitatge i analitzar-ne la mobilitat residencial. La tendència de la gent és sempre desplaçar-se cap a barris més desitjables, si bé això canvia depenent de l'edat o la mida de la família de l'individu en qüestió (van Kempen & Özüekren, 1998). Per tant, és una perspectiva més individualista, que dona menys importància a l'estructura socioeconòmica al voltant del fenomen de la segregació i la immigració en favor de les preferències dels individus.

En general, la majoria de persones tenen aspiracions d'habitatge similars: un entorn agradable i cases en bones condicions, però no gaire allunyat de la família o d'amics, i en un barri sense comportaments antisocials (Finney & Simpson, 2009). Per tant, si en un principi la segregació es pot deure per la situació socioeconòmica de cadascú, una vegada s'aconsegueix un estatus mínim, l'immigrat pot decidir traslladar-se a altres parts de la ciutat que li ofereixin millors condicions de vida, ja sigui perquè l'entorn i l'habitatge estan en més bones condicions, o perquè estarà en contacte amb altra gent de la seva comunitat. En aquesta línia, Cutler, Glaeser i Vigdor (2008) identifiquen tres causes de la segregació ètnica, que són (I) la diferència cultural, ja que els immigrats cerquen una bona comunicació i preferències similars, (II) la discriminació, en què els autòctons marxen d'allà on perceben que creix la població immigrada, i (III) la suburbanització de la ciutat, ja que els immigrats prefereixen quedar-se a llocs amb més accessibilitat al transport públic.

Aquesta perspectiva resulta molt útil per donar-li la volta a l'argument de la segregació, en presentar-la des d'un altre punt de vista, en què no són els immigrats els què acaben en barris segregats, sinó que són els autòctons els que en les seves preferències tendeixen a separar-se de les comunitats migrades. Tal i com van demostrar Crowder i South (2008) en el seu estudi en ciutats nord-americanes, la probabilitat que les persones blanques marxin del seu barri augmenta a mesura que el percentatge d'una minoria ètnica en aquest barri augmenti, en un procés que s'anomena *white flight*. De forma similar, en els barris amb un procés d'arribada de persones migrades, els negocis d'autòctons marxen a ritme lent, i aquests no són substituïts per altres negocis d'autòctons, ja que aquests no volen tornar a obrir negocis dins d'aquests barris (Aldrich & Reiss, 1976) (Aldrich, Zimmer, & McEvoy, 1989). Per tant, més que les minories no s'involucrin en la vida social, sembla més aviat que és la població autòctona la que no s'involucra en comunitats que no siguin la seva (Finney & Simpson, 2009).

4. Perspectiva ètnica-cultural

Aquesta perspectiva també és més individualista, i pot ser vista com una variant de l'anterior. En aquest cas, la preferència sobre les condicions de l'habitatge divergeixen entre els grups a causa de les diferències culturals (van Kempen & Özüekren, 1998). Segons Clark (1992), totes les ètnies tenen una forta preferència per viure als barris de la mateixa cultura (especialment els blancs). Robinson (1981), per exemple, afirma que la poca integració dels asiàtics meridionals (inclosos els pakistanesos) es deu a la prevalença del "mite del retorn", i que per tant, no els interessa integrar-se a la societat d'acollida. De la mateixa manera, un barri continuaria sent ètnic perquè els negocis s'hereten entre membres de la mateixa comunitat. Light (1980) proposa tres explicacions per al traspàs de negocis entre una mateixa ètnia: el fet que la socialització d'un membre d'un col·lectiu immigrat es produeixi entre els cercles de la mateixa comunitat (cosa que fa que aprengui més fàcilment les oportunitats de negoci), el fet que hi hagi més confiança entre membres d'una mateixa ètnia, i el fet que es vulgui promoure els interessos de la pròpia comunitat.

Viure en una àrea amb molts immigrats amb el mateix origen redueix la probabilitat que l'immigrat s'auto-identifiqui amb la cultura de la societat d'acollida i augmenta que ho faci amb la d'origen. No obstant, això és només significatiu als barris amb una molt alta concentració de minories ètniques i molt baixa presència de la majoria autòctona, en el què s'entén com a fenomen de *conformitat cultural* (Constant, Schüller, & Zimmerman, 2013), com és el cas d'algunes comunitats de l'Àsia meridional descrites per Robinson (1981). Artero i Chiodelli (2019) entenen que aquesta concentració espacial ètnica pot ser positiva perquè els immigrats s'auto-organitzen i satisfan les necessitats que les autoritats públiques no poden proporcionar. Com a exemple, Stoll (2013) ha observat que els enclavaments ètnics poden mitigar l'efecte de la segregació en la pobresa a través de la formulació de capital social entre els grups immigrats.

El fenomen oposat, és a dir, que un mateix barri o ciutat aglutini moltes ètnies dins seu, totes elles convivint en un mateix espai, s'anomena *melting pot*, i pot ajudar a dissoldre les segregacions ètniques (Stoll, 2013) i a crear noves identitats, a mig camí entre la cultura d'origen, la d'acollida i les que hi ha contacte en el mateix barri, que són assumides amb naturalitat per les comunitats migrades. Tan (2004) es mostra optimista amb l'assimilació d'aspectes de la cultura amb les què hi ha contacte, ja que «els individus negocien les seves identitats i l'experiència d'allà on viuen forma una part important d'aquesta negociació». Si a més a més els immigrats tenen una llengua compartida (en principi, la del país d'acollida), aquesta normalització de la multiculturalitat i l'experiència de viure en un mateix país farà que al final hi hagi un cert nivell d'integració (Tan, 2004).

II. ANÀLISI DELS RESULTATS

1. La immigració a Barcelona a principis del segle XXI

A partir de l'any 2000 es produeixen uns canvis molt profunds a la societat espanyola i, en particular, a la barcelonina. A part de la bombolla immobiliària i les conseqüències de la crisi d'aquesta, la composició poblacional es transforma per la forta immigració internacional, i a més, es produeix un important desenvolupament de la suburbanització de les grans ciutats (Rubiales Pérez, 2020). L'espectacular entrada d'immigrats s'ha convertit en el principal motor dels canvis demogràfics a Espanya des de la segona meitat dels anys 90, reflectit en un creixement dels efectius poblacionals del país, i constitueix el principal factor de creixement de la població, amb una incidència que es percep tant en l'augment del nombre de naixements com de la fecunditat, si bé l'impacte de la immigració sobre el territori és desigual (Pozo Rivera & García Palomares, 2011).

Barcelona, com a ciutat cosmopolita, té un gran paper en la rebuda d'immigració (Miret, 2009) (Hellgren, 2019), tant com a fort punt d'atracció de població d'altres bandes del territori espanyol i català, però sobretot, com a una de les grans portes d'entrada a Espanya dels fluxos migratoris internacionals (Bayona, Gil, & Pujadas, 2013). A 2019, gairebé la meitat dels habitants de Barcelona (49,9%) ha nascut fora de la ciutat (Ajuntament de Barcelona, 2019a) i un de cada cinc (20,2%) té nacionalitat estrangera, si bé la proporció nascuda a l'estranger és més gran, del 26,3%, ja que una quantitat considerable ha obtingut la nacionalitat espanyola (Ajuntament de Barcelona, 2019b). Per tant, el pes demogràfic, social, cultural i econòmic d'aquest grup de persones els posa com a un component clau a l'hora d'estudiar les dinàmiques poblacionals a la ciutat.

El fet que una gran ciutat sigui un centre immigratori internacional important no és una particularitat de Barcelona, sinó que és una dinàmica que es reprodueix en la majoria de metròpolis europees i nord-americanes (Stoll, 2013). La diversitat del mercat laboral, la densitat de la xarxa de transport públic i l'enorme oferta d'habitatge de baixa qualitat incideixen en la major presència d'estrangers a les grans ciutats (Bayona, Gil, & Pujadas, 2013). Així, la combinació entre aquests factors fa que dins la pròpia ciutat existeixin enormes diferències entre assentament d'immigrats, amb alguns barris amb un percentatge molt baix de població estrangera i altres molt elevat (Ajuntament de Barcelona, 2019b).

2. Les grans comunitats asiàtiques a Barcelona

La immigració internacional a Barcelona prové majoritàriament de l'Amèrica Llatina, Europa, l'Àfrica i l'Àsia (Ajuntament de Barcelona, 2019b). Espanya manté uns vincles culturals molt forts amb la primera regió, i la proximitat geogràfica faciliten l'arribada de persones de la

segona i la tercera. No obstant, l'Àsia, a excepció de les Filipines, ha sigut un continent llunyà amb el qual Espanya ha mantingut pocs vincles econòmics i culturals. Tanmateix, això no ha suposat cap impediment perquè a Barcelona s'establissin comunitats asiàtiques, entre les quals destaquen la xinesa i la pakistanesa. Al Gràfic 1, es pot veure el creixement d'aquestes dues poblacions durant les dues primeres dècades del segle XXI.

Gràfic 1: Població amb nacionalitat pakistanesa i xinesa a Barcelona (2000-2019).

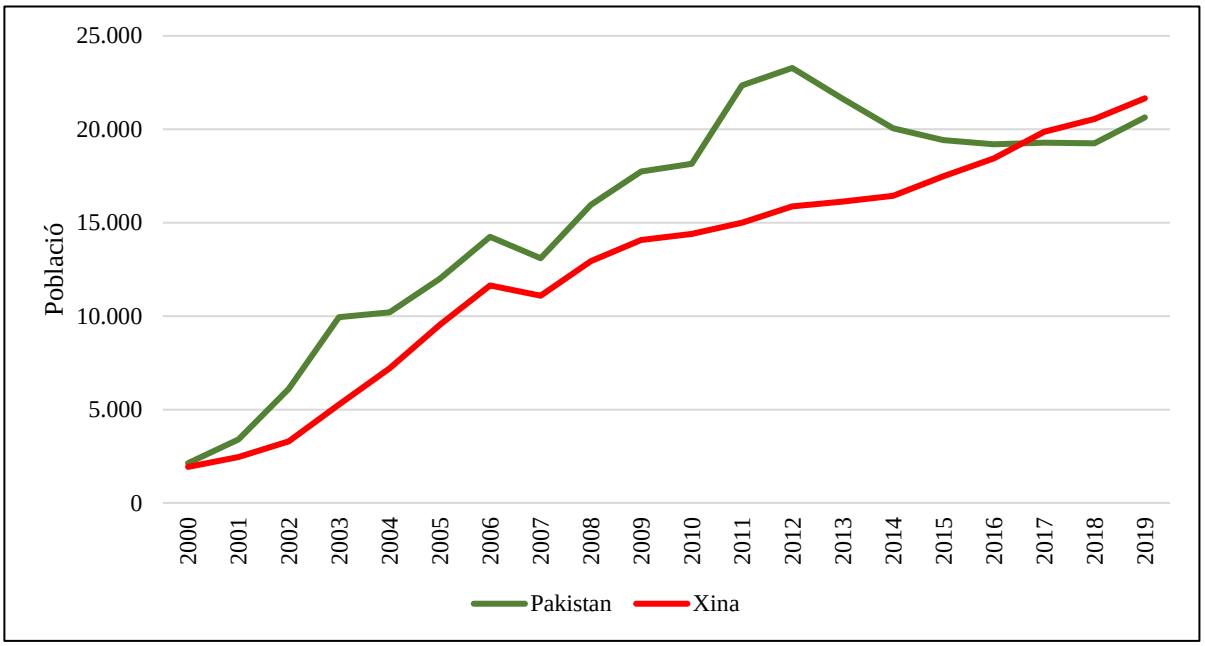

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2004, 2009, 2014b, 2019b).

Els resultats reflecteixen una expansió més o menys continuada però amb matisos diferents entre els dos col·lectius. Malgrat que els pakistanesos comparativament han estat més nombrosos que els xinesos, a partir del 2012, la població pakistanesa comença a estancar-se i a reduir-se, mentre que la xinesa manté estable el seu creixement fins al punt que a partir de 2017, la sobrepassa en població. Així, sembla que el 2012, en el moment més profund de la crisi econòmica iniciada el 2008, part de la població pakistanesa barcelonina decideixi marxar a altres llocs, seguint la tendència emigratòria de part de la població immigrada en aquell moment, mentre que la xinesa no sembla afectada per aquest fenomen.

A 2019, la comunitat xinesa i la pakistanesa són la segona i la tercera nacionalitats més comunes a Barcelona, respectivament, després de la italiana, representant cadascuna el 6,49% i el 6,19% de la població estrangera. Tanmateix, les dues comunitats sumen més de la meitat del total de la població asiàtica a Barcelona, amb la Xina representant el 26,76% i el Pakistan, el 25,5% de la població empadronada d'aquest continent a la ciutat (Ajuntament de Barcelona, 2019b).

Per poder veure les dinàmiques d'assentament de les poblacions de cada país però, cal veure amb més detall la història immigratòria i l'estructura demogràfica de cadascuna de les poblacions a Barcelona.

2.1 Els xinesos

La immigració estable de xinesos a Espanya va començar als voltants del 1965, i es van produir dues grans onades abans de la del segle XXI: al voltant de l'any 1985 i a principis dels 90. Madrid fou la ciutat que més nuclis importants va tenir en un principi, però després la població es va anar estenent a la costa mediterrània, especialment a Barcelona, València i Alacant. Aquest fort creixement de la comunitat xinesa entre els 80 i els 90 va venir empesa pel boom del sector turístic, cosa que va concentrar molt la comunitat en el sector de la restauració i el càtering, per després moure's cap a l'establiment de negocis familiars (Nieto, 2003). Així, l'arribada d'immigració a Barcelona va ser especialment pronunciada a principis dels anys 90, després dels Jocs Olímpics, i l'obertura de la ciutat al sector de l'hostaleria (Parellada, 2004).

Els primers immigrats xinesos a Espanya procedien tant de la Xina com d'altres països europeus que tenien el mercat de l'hostaleria saturat. No obstant, a mesura que ha anat passant el temps, els xinesos de la província de Zhejiang, especialment del districte de Qingtian, han estat majoria, tot i que el lloc de procedència continua sent divers (Parellada, 2004). Espanya, per la seva poca immigració fins a finals del segle XX, es va mantenir per a molts com un terreny verge per instal·lar nous negocis del sector de l'hostaleria, especialment restaurants, a més que tenia unes lleis d'immigració molt laxes comparades amb els altres països europeus. El ràpid procés d'assentament es deu a què els xinesos mantenen un gran sentit del col·lectiu, i els permet, gràcies a ajuts mutus com préstecs, instal·lar-se ràpidament allà on hi ha oportunitats de negoci. A més, mantenen un vincle amb la terra d'origen, on acudeixen si necessiten mà d'obra. (Parellada, 2004).

2.2 Els pakistanesos

L'arribada d'immigrats pakistanesos a Espanya, a pesar de la manca de vincles geopolítics, històrics o culturals, no és arbitrària. El Pakistan ha estat ja des de mitjans del segle XX un país exportador de mà d'obra. La seva arribada a Espanya però, s'emmarca en el procés de migracions dels països pobres als països rics, però especialment amb el boom econòmic espanyol de principis del segle XXI, lligat a unes lleis d'estrangeria més permissives, la possibilitat d'obrir nous negocis i la major tolerància social envers la immigració respecte altres països (Valenzuela García, 2010).

La població pakistanesa a Espanya té una particularitat i és que està molt concentrada a Barcelona, ja que a 2019 comprèn el 41,9% del total de la població d'aquesta nacionalitat a Catalunya i el 22,8% de tota Espanya (Ajuntament de Barcelona, 2019b). Prop del 90% dels immigrats pakistanesos provenen de la zona del Panjab, de manera que la gran majoria tenen com a llengua materna el panjabi (Solé Aubia & Rodríguez Roca, 2005).

L'any 2001, al voltant de 350 pakistanesos es van tancar a l'Església del Pi per protestar contra la política d'immigració, i després s'hi van sumar membres d'altres comunitats (Torrens, 2001). La notorietat que va aconseguir la protesta va servir per captar l'atenció d'altres pakistanesos que vivien a altres països europeus, i les xarxes de parentesc i amistat van jugar un paper molt important donant refugi al gran nombre de pakistanesos que van arribar d'ençà aquell moment (Solé Aubia & Rodríguez Roca, 2005), cosa que es reflecteix en un ràpid augment d'aquesta comunitat durant els anys immediatament posteriors al 2001 i explica com la pakistanesa ha acabat sent una de les comunitats estrangeres més grans a Barcelona i per què la ciutat té una elevada concentració d'aquesta població.

3. La segregació residencial a Barcelona

A les grans ciutats del sud d'Europa s'ha vist una menor segregació residencial per motius ètnics en comparació amb altres parts del continent (Artero & Chiodelli, 2019) (Hellgren, 2019), de manera que Barcelona es considera, dins el context europeu, com un *melting pot*, és a dir, un municipi on la immigració en general no ha quedat profundament socialment ni físicament segregada, sinó que els estrangers s'han establert en barris on ha conviscut amb població autòctona, però això sí, amb desigualtat entre barris. Tanmateix, aquest fenomen de baixa segregació al sud d'Europa es relaciona freqüentment amb la fragmentació del mercat local d'habitatge i un estat del benestar dèbil (Bayona, 2007) (Galeano & Bayona, 2015). Tot i així, suposa un avantatge dins la dinàmica integradora de la ciutat tant per als autòctons com per als immigrats (Hellgren, 2019).

A Barcelona, el fenomen de la segregació no només es produeix dins la pròpia ciutat, sinó que s'estén a les regions urbanes que l'envolten (Galeano & Bayona, 2015) (Galeano & Bayona, 2018). Com a agent distribuïdor de la immigració, molts nouvinguts al país acudeixen primer al centre de Barcelona, i al cap d'uns anys es traslladen a altres barris o a altres zones del territori (Galeano & Bayona, 2015). Així, tal i com van comprovar Crowder, Pais i South (2012), la composició ètnica de la població metropolitana té una forta influència en els moviments intraurbans d'una ciutat, especialment aquells relacionats amb els barris amb una elevada presència de diverses comunitats ètniques. La situació, concentració i mobilitat de les comunitats migrades en un moment determinant, doncs, és clau per entendre el passat i el futur de l'evolució d'aquestes comunitats.

No obstant, la segregació a Barcelona no només varia depenent del barri, en què n'hi ha amb molta població migrada i altres amb poca, sinó també de la nacionalitat. L'heterogeneïtat dels nouvinguts és alta (Bayona, 2007), de manera que no hi ha una única pauta d'inserció dels immigrats a Barcelona. Els xinesos i els pakistanesos provenen de cultures més diferents que, per exemple, els sud-americans, cosa que fa que la seva història i la seva dinàmica d'assentament i integració presenti particularitats.

3.1. La segregació residencial xinesa

La població xinesa a Barcelona es concentra principalment a l'Eixample, formant una població important als barris del Fort Pienc, la Sagrada Família i la Nova Esquerra de l'Eixample, tot i que cap d'aquests conté més del 7% de la població total de la comunitat. També hi ha concentracions importants d'aquesta nacionalitat al barri de Sants, a la Marina del Port i als barris entre l'avinguda Meridiana i la Gran Via, al voltant de Sant Martí de Provençals. Al Mapa 1 s'observen els grans nuclis de població xinesa l'any 2019. Com es pot veure, no hi ha cap barri que superi els dos mil ciutadans xinesos. Així, no hi ha cap concentració d'aquest col·lectiu que destaqui particularment, sinó que la seva població està bastant distribuïda.

Mapa 1: Població xinesa per barris a Barcelona. 2019.

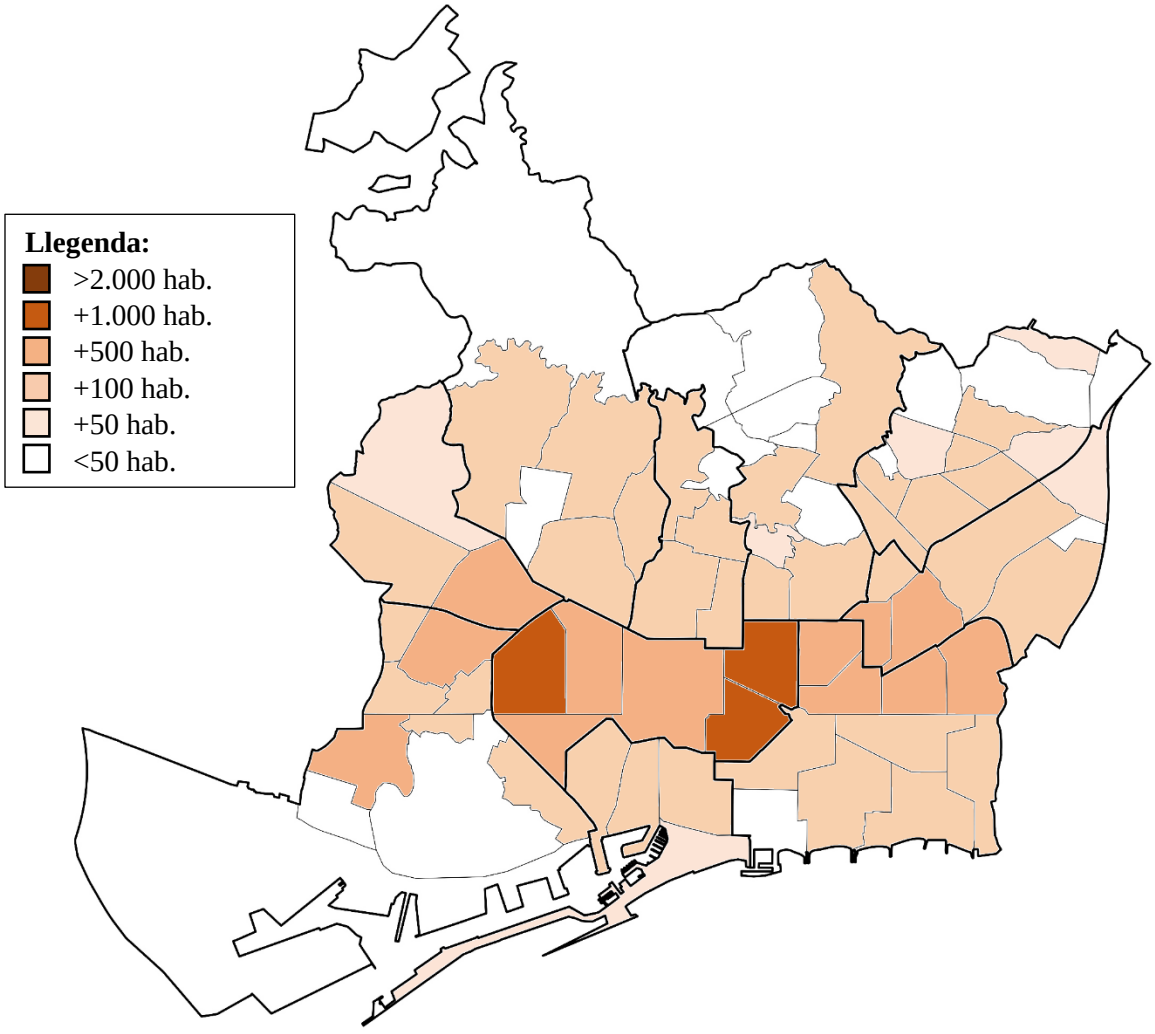

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2019b).

Per tant, tenint en compte la densitat de població, a Barcelona no hi ha un anomenat *Chinatown*, és a dir, un enclavament ètnic amb una població predominantment d'origen xinès, sinó que la comunitat es trobaria més dispersa. En analitzar els mapes sobre els canvis en l'assentament (Mapes 2 i 3), s'observa que el creixement de la població xinesa es produeix de forma

generalitzada a gairebé tots els barris de Barcelona, especialment en el període entre 2014 i 2019. Els barris on més augmenta la població d'aquesta comunitat però, són en els més establerts, com són el Fort Pienc, la Sagrada Família i la Nova Esquerra de l'Eixample, però també a Sants i l'eix nord de la Gran Via.

Mapes 2 i 3: Creixement de la població xinesa a Barcelona en el període 2009-2019.

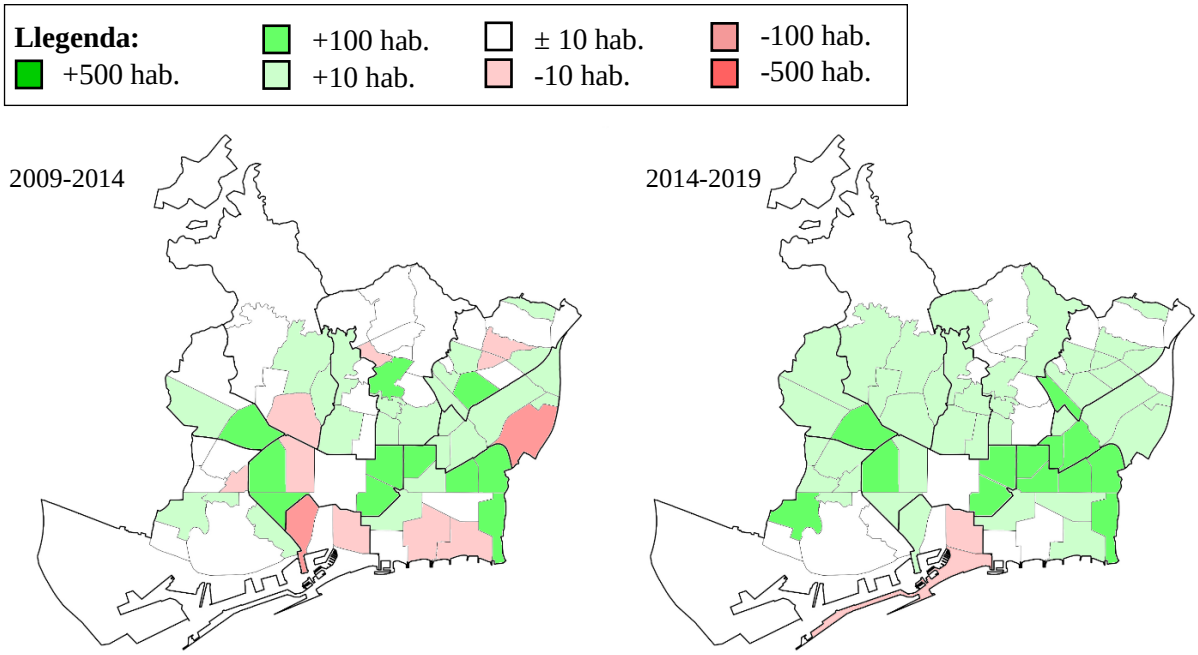

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2009, 2014b, 2019b).

Aquest tipus d'assentament coincideix més amb el què Kaplan i Holloway (2001) van estudiar a Los Angeles, on existeix una major dispersió espacial de la població xinesa que, per exemple, a altres ciutats amb una concentració més elevada d'aquesta comunitat com Nova York. Aquesta forma de distribució espacial sembla fomentar molt més la integració i la diversificació de les activitats comunitàries. Per exemple, a Los Angeles, on la població xinesa també s'ha anat dispersant molt cap a barris amb nivells de renda més diversos, hi ha hagut més empoderament polític per part de la comunitat, que a més ha comptat amb un fort suport per part dels coètnics, de manera que els seus membres participen molt més en la vida social del barri (Kaplan & Holloway, 2001). Tanmateix, la baixa concentració de la població fa que l'arribada de nous migrats sigui menys acollidora i més difícil que si existís un clar enclavament ètnic, amb un menor accés ràpid a béns i serveis, ja que l'economia ètnica no està tan especialitzada. Tot i així, aquesta situació té més èxit evitant l'aïllament social i l'explotació laboral (Kaplan & Holloway, 2001).

3.2. La segregació residencial pakistanesa

La població pakistanesa, tal i com es pot veure al Mapa 4, té un assentament molt diferent a la població xinesa. Galeano i Bayona (2015) ja van indicar que si bé la segregació espacial de la

població estrangera es pot considerar relativament baixa a Barcelona, els pakistanesos es caracteritzen per una alta concentració territorial. En el cas d'aquesta comunitat, el Raval és el gran nucli, amb més de 4.300 habitants de nacionalitat pakistanesa el 2019, el 21,12% del total de la comunitat a la ciutat. No obstant, els barris adjacents del Barri Gòtic i el Poble-sec també alberguen molts membres d'aquest col·lectiu. Cal destacar també el barri del Besòs i el Maresme, que és un important centre de la comunitat, amb prop de 2.400 habitants. Mentrestant, la resta de barris de Barcelona presenten una menor proporció de la població de la comunitat.

La distribució de la població pakistanesa, doncs, tendiria a una concentració a uns determinats barris. No obstant, com que als barris on està majoritàriament assentada no és majoria, ja que al Raval, per exemple, sols representa prop del 9% de la població total del barri, i com que a més, sol compartir espais amb altres nacionalitats, no existeix un enclavament ètnic de la comunitat, de manera que tampoc podem parlar que a Barcelona hi hagi un *Little Pakistan*.

Mapa 4: Població pakistanesa per barris a Barcelona. 2019.

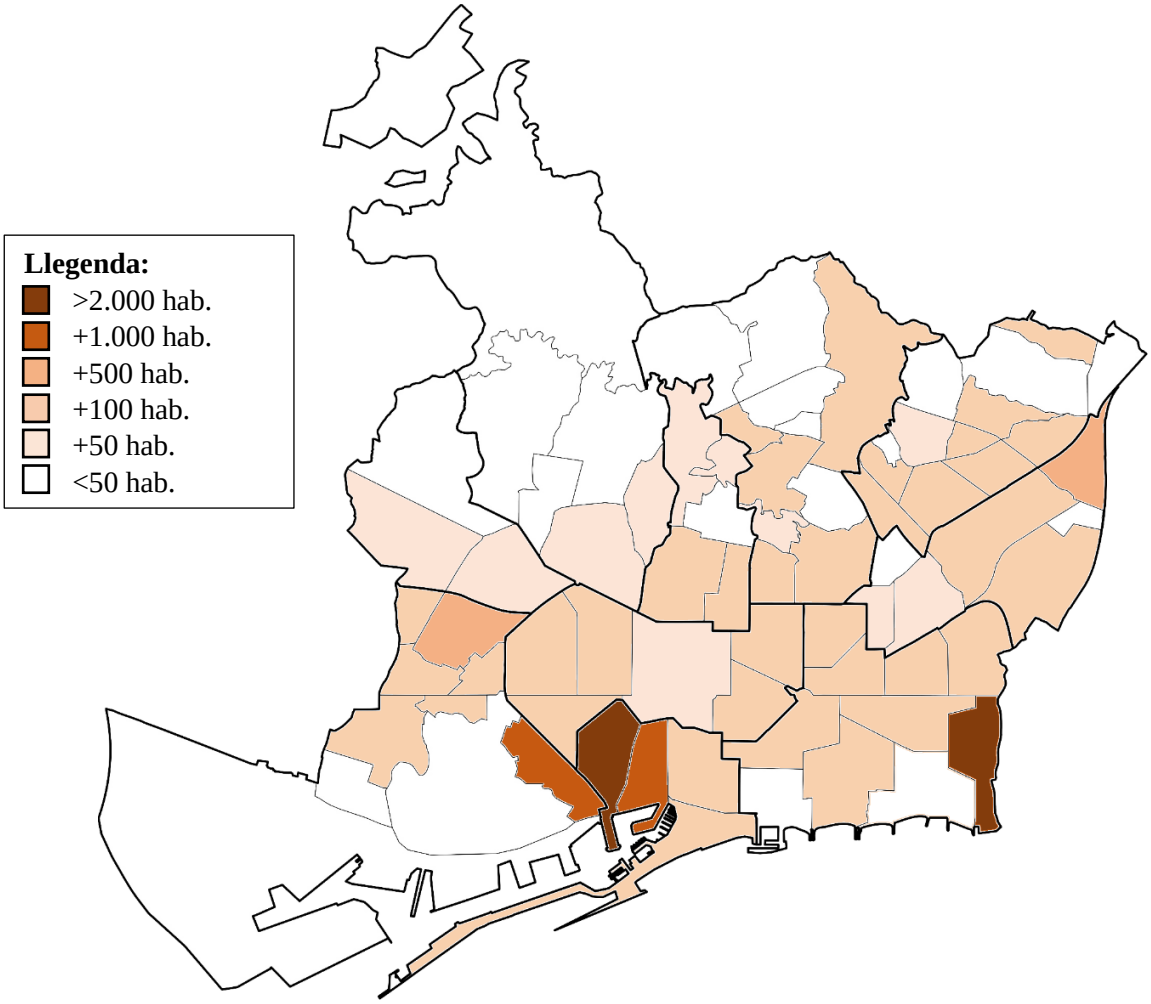

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2019b).

Durant la dècada del 2010, i segurament a causa de la crisi econòmica, molts pakistanesos van marxar, ja pot ser a altres àrees del país o del món, o van tornar al seu territori, cosa que va fer que el seu pes minvés considerablement dins la població barcelonina. Per aquest motiu, és necessari veure si aquesta marxa i el posterior retorn de la comunitat pakistanesa ha tingut efectes sobre la seva distribució a la ciutat. Als Mapes 5 i 6 es troben els canvis de població pakistanesa entre els diferents barris durant l'ultima dècada.

Mapes 5 i 6: Creixement de la població pakistanesa a Barcelona en el període 2009-2019.

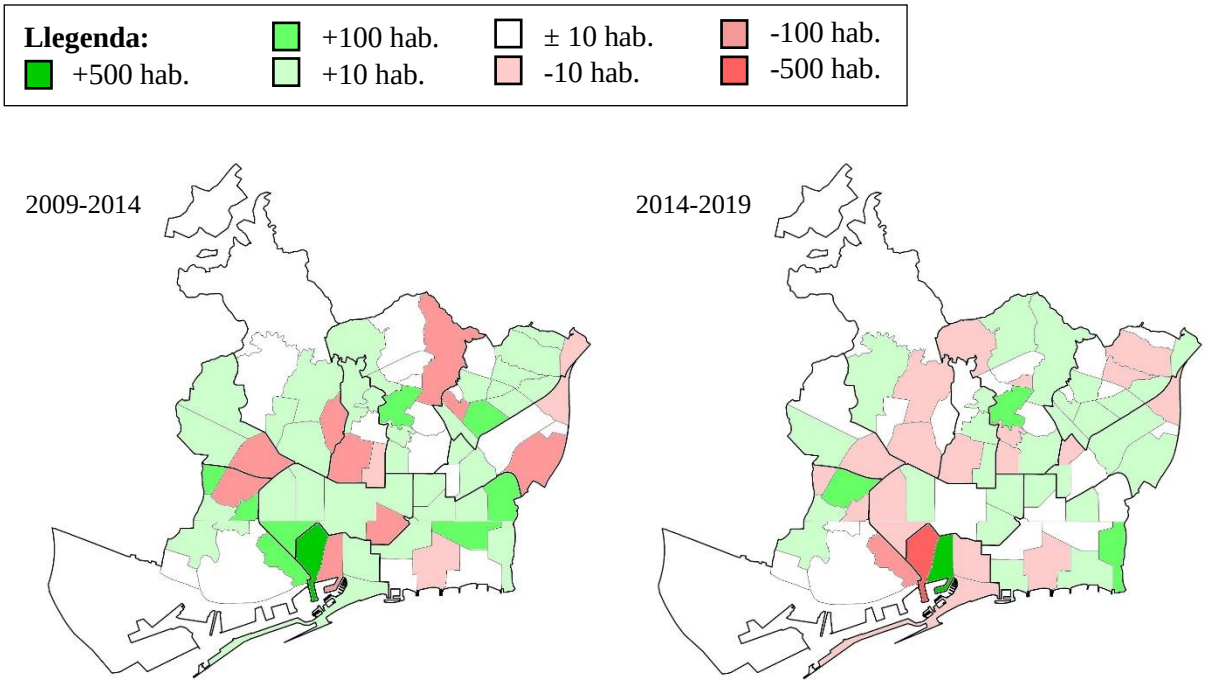

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2009, 2014b, 2019b).

Com es pot veure, els barris on més ha crescut la població pakistanesa és a la zona de Sants, el Carmel, Porta, i la zona al voltant del Besòs i el Maresme. Tanmateix, també s'aprecia com el Raval actua dins la seva àrea d'influència com a agent distribuïdor de la immigració, de manera que molts nouvinguts acudeixen primer a aquest barri, i al cap d'uns anys es traslladen a altres zones del territori (Galeano & Bayona, 2015). Només així s'expliquen els sobtats canvis entre el primer i el segon lustre analitzats, on el Raval passa a ser el barri que més població paquistanesa rep a ser el què més en perd. Aquest barri, per tant, evidencia la forta migració interna que hi ha a Barcelona i el paper cabdal que té com a "porta d'entrada" per al fenomen migratori.

3.3. Índexs de segregació

Els valors de segregació residencial observats a Barcelona per als residents amb nacionalitat estrangera són relativament baixos, inclús menors que els calculats per altres variables sociodemogràfiques del conjunt de la població (Bayona, 2007), almenys fins abans de la crisi. Si bé

la segregació residencial de la població estrangera a Barcelona és significativament menor que l'experimentada en altres ciutats del continent amb una història immigratòria més llarga, hi ha excepcions per a alguns grups nacionals.

Segons Garcia-López, Nicolini i Roig (2018), la densitat de la comunitat asiàtica a Barcelona s'ha anat incrementant de forma regular durant les últimes dècades. Tanmateix, englobar la comunitat "asiàtica" en un tot resulta poc aclaridor, ja que inclou països amb orígens, cultures i dinàmiques tan diferents com la Xina, l'Índia, el Pakistan, Bangladesh i una part de Rússia, per citar alguns exemples. Amb els mapes anteriors s'ha vist que els barris on s'ubiquen les comunitats xinesa i pakistanesa són molt diferents, cosa que suposa una evidència de les divergències socioeconòmiques i culturals que cadascuna de les comunitats es troba. Vivint en barris diferents, i amb moviments interns molt específics, es fa necessària la comparació de les dues amb índexs de segregació.

Hi ha diversos indicadors per mesurar la segregació d'una comunitat en un territori, cadascun d'ells amb els seus avantatges i inconvenients. No obstant, un dels més senzills i comuns és l'índex de dissemblança (*Dissimilarity Index*) (Duncan & Duncan, 1955). Aquest índex té l'avantatge que és fàcil de calcular i d'interpretar. La seva fórmula és:

$$D_t = \frac{1}{2}\sum_{i=1}^{n}\left|\frac{a_{it}}{A_t} - \frac{b_{it}}{B_t}\right|$$

On a_{it} i b_{it} són dos grups de poblacions diferents (i excloents) d'una subdivisió concreta d'un territori, i A_t i B_t són les poblacions totals de cada grup en el territori. La fórmula genera un número que va del 0 a l'1, on 0 significa que no hi ha segregació (els grups es distribueixen equitativament per totes les subdivisions territorials) i 1 que hi ha una segregació absoluta (els dos grups viuen en subdivisions totalment diferents). Aquest índex s'interpreta com el percentatge de persones d'una comunitat que s'haurien de traslladar per arribar a una distribució homogènia de la població en tot el territori. Així, per conèixer la segregació de les dues comunitats i partint del barri com a subdivisió territorial, comparem la segregació de cada comunitat amb la resta de la població de Barcelona, siguin immigrats o no.

En analitzar l'evolució de la segregació residencial de les comunitats xinesa i pakistanesa durant l'última dècada (Gràfic 2) podem veure que es distribueixen per la ciutat de forma molt diferenciada. La comunitat pakistanesa a Barcelona presenta uns índexs de segregació molt elevats, de manera que tendeix a concentrar-se molt més en uns barris determinats (com hem vist, el Raval i el Besòs i el Maresme són els més comuns), mentre que la xinesa, pels seus valors més baixos, s'ha establert d'una forma més distribuïda per la ciutat.

Gràfic 2: Índex de dissemblança de pakistanesos i xinesos a Barcelona (2009-2019).

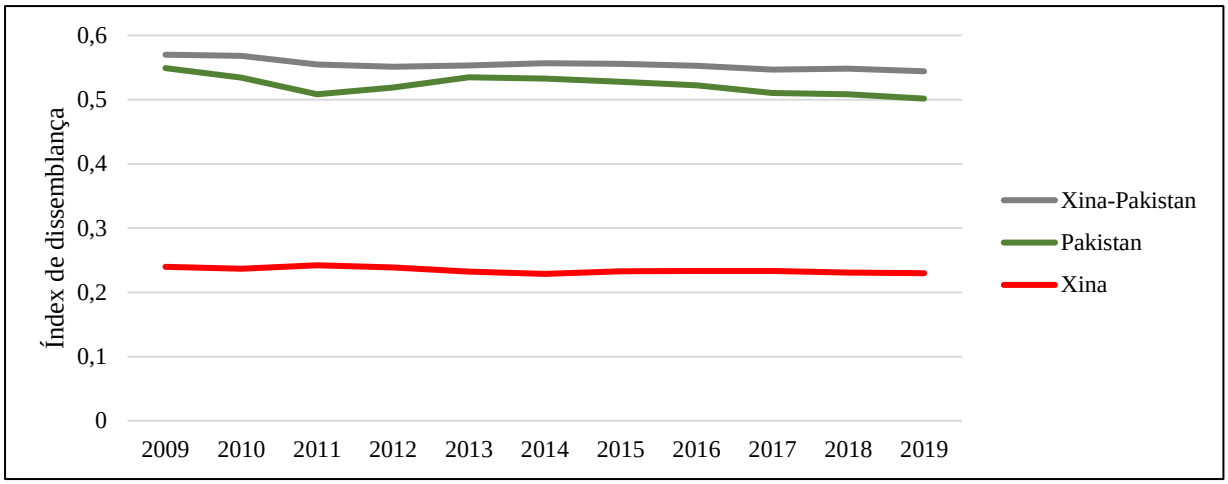

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2020a).

A pesar que les dues comunitats han crescut en nombre d'efectius durant la crisi, no hi ha hagut canvis perceptibles en l'índex de dissemblança, a part d'una lleugera reducció de la pakistanesa. Per tant, les dues comunitats han mantingut un patró d'assentament bastant homogeni al llarg del temps. Enlloc de formar enclavaments ètnics, el fet que l'índex de dissemblança es mantingui estable indica un progressiu i equilibrat creixement de la població de les comunitats tant dins dels barris on s'han establert tradicionalment com en altres fora d'aquests.

D'altra banda, a l'hora de calcular l'índex de dissemblança entre la comunitat xinesa i la pakistanesa, l'alt valor indica que la segregació entre les dues comunitats és molt elevada, de manera que rarament comparteixen espais. Són dues comunitats, per tant, que viuen en entorns perceptiblement diferents, d'esquena una de l'altra, cosa que fa suposar que les seves dinàmiques d'assentament divergeixen molt, i que per tant, agrupar-les en una sola categoria, "asiàtics", pot portar a conclusions poc fidels amb la realitat.

Hi ha però, altres índexs per estudiar la segregació i que poden complementar l'índex de dissemblança. Un d'aquests és l'índex d'interacció, que mesura la probabilitat que un membre d'una minoria comparteixi un espai amb un membre d'una majoria. La principal diferència d'aquest índex respecte el de dissemblança, a part de la seva interpretació diferent en què aquí els valors baixos indiquen més segregació, és que es calcula no en relació a la població total d'un territori, sinó en relació a la població de la comunitat majoritària, en el cas de Barcelona, les persones amb nacionalitat espanyola. La seva fórmula és:

$$I_t = \sum_{i=1}^{n} \left[\left(\frac{a_{it}}{A_t} \right) \left(\frac{y_{it}}{t_{it}} \right) \right]$$

On a_{it} és la població d'una comunitat minoritària en una subdivisió territorial concreta (el barri) i A_t és la població total de la comunitat minoritària en el territori. D'altra banda, y_{it} és la població de la comunitat majoritària (en el nostre cas, els habitants amb nacionalitat espanyola) en una

subdivisió territorial concreta, i t_{it} és la població total de la subdivisió territorial. Els resultats que proporcionen (Gràfic 3) són perceptiblement diferents.

Gràfic 3: Índex d'interacció de pakistanesos i xinesos a Barcelona (2009-2019).

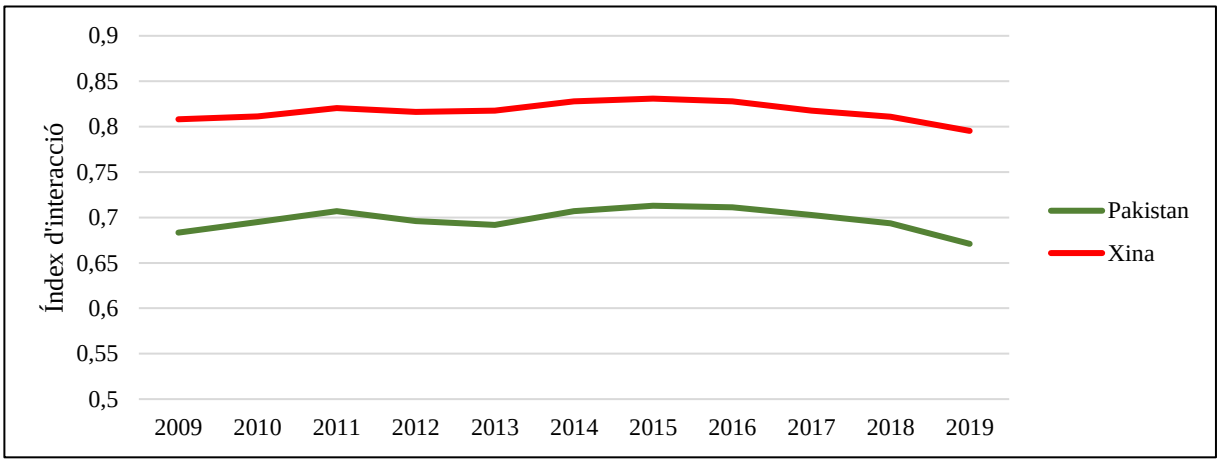

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2020a).

Com es pot apreciar, la Xina presenta valors més elevats que el Pakistan, de manera que és més probable per als membres de la primera comunitat interactuar amb els autòctons. Tanmateix, s'observa una important diferència, i és que en els dos casos es percep una lleugera davallada a partir del 2015. Com que ja hem vist amb l'índex anterior que la segregació no ha augmentat en cap de les dues comunitats durant aquest període, aquesta reducció de la interacció amb els locals pot produir-se per la marxa d'autòctons, el què s'anomena *white flight* (Crowder & South, 2008). Durant el període 2014-2019, tot i que la població total de Barcelona ha augmentat, el pes de la població amb nacionalitat espanyola resident a la ciutat s'ha empetitit (Ajuntament de Barcelona, 2020a). Per tant, no es tracta que els pakistanesos i xinesos cada vegada interactuïn menys amb els locals, sinó que aquests últims marxen cap a altres ciutats, en unes dinàmiques centrífugues en la mobilitat interna dels autòctons cap a les zones suburbials (Cutler, Glaeser, & Vigdor, 2008) (Rubiales Pérez, 2020).

Cal prendre consciència, doncs, que molts cops les dinàmiques de la immigració van molt lligades a les dinàmiques de la població autòctona. Tanmateix, com ja hem dit, les dues nacionalitats no semblen seguir els mateixos patrons d'assentament.

Una vegada comprovades les diferències entre les comunitats xinesa i pakistanesa, resulta difícil pensar, doncs, que el grau de segregació d'una comunitat immigrada és proporcional a la distància cultural que la separa de la societat d'acollida, tal i com afirmen Garcia-López, Nicolini, & Roig (2018), ja que en aquest cas, no haurien de divergir gaire ni els resultats dels índexs de dissemblança i d'interacció ni els patrons d'assentament. Els asiàtics, per tant, formen un col·lectiu molt divers, i fins i tot poden estar segregats entre ells (Zhou & Logan, 1991), cosa que indica que, a l'hora de d'analitzar les segregacions d'una ciutat, agrupar les comunitats per continents resulta contraproduent, ja què acaba englobant situacions molt divergents entre elles

i que no reflecteixen la realitat. De la mateixa manera, això posa de relleu la necessitat d'analitzar altres factors que influeixen en aquesta segregació.

4. Factors explicatius

A l'hora de considerar les raons dels diferents patrons d'assentament de les comunitats xinesa i pakistanesa és necessari ponderar diferents variables. Comparant diferents elements que influeixen aquestes dues comunitats en el seu assentament, podem arribar a conclusions més fidedignes sobre la seva realitat, sobre quins factors les comunitats hi tenen influència i sobre quins no, i a partir d'aleshores, reflexionar sobre si el seu assentament a la ciutat i el seu grau de segregació poden beneficiar o no el seu benestar econòmic i social. En aquesta anàlisi s'han estudiat tres tipus de factors; els demogràfics, els econòmics i els socials, ja que en l'estudi de qualsevol fenomen d'una població és necessari tenir en compte l'estructura demogràfica d'aquesta, i perquè el fenomen migratori implica unes condicions materials i unes circumstàncies socials determinades per aquells que el viuen.

4.1. Factors demogràfics

Conèixer l'estructura demogràfica d'una població determinada pot donar pistes sobre la seva segregació (Sabater & Finney, 2015). Ja hem vist que malgrat l'augment poblacional de les comunitats xinesa i pakistanesa, no hi ha hagut grans canvis en els seus índexs de dissemblança i d'interacció. No obstant, és necessari comprovar si les diferències demogràfiques entre xinesos i pakistanesos expliquen els seus nivells diferents de segregació.

Els dos principals aspectes de l'estructura demogràfica d'una població són el sexe i l'edat, ja que, d'una banda, el sexe és un fort determinant en la divisió del treball i dels fluxos migratoris, i de l'altra, l'edat condiciona les activitats que una població duu a terme. Així, la immigració per motius econòmics se sol produir a l'edat on s'està actiu laboralment, l'edat adulta, que a més coincideix amb l'edat de formació d'una família. Al Gràfic 4 hi ha representada la piràmide d'edat de la població xinesa a Barcelona el 2009 i el 2019, i al Gràfic 5, l'equivalent amb la població pakistanesa.

En el cas de la comunitat xinesa, s'observa que el 2009 la població masculina i femenina immigrada és molt semblant, i que el gran gruix d'edat són les persones dels 20 als 45 anys, és a dir, la gent més jove durant l'etapa activa laboralment. Això indica, per tant, que la immigració d'aquesta comunitat ve a la ciutat a buscar feina. No obstant, comparant les dades amb el 2019, s'observa que la proporció d'aquesta franja d'edat disminueix en benefici de les més superiors i inferiors, fet que ve donat per l'envelliment de la població resident i pel naixement de fills, que fan augmentar el pes de la població més jove.

Gràfic 4: Piràmide d'edat de la població xinesa en percentatge a Barcelona (2009, 2019).

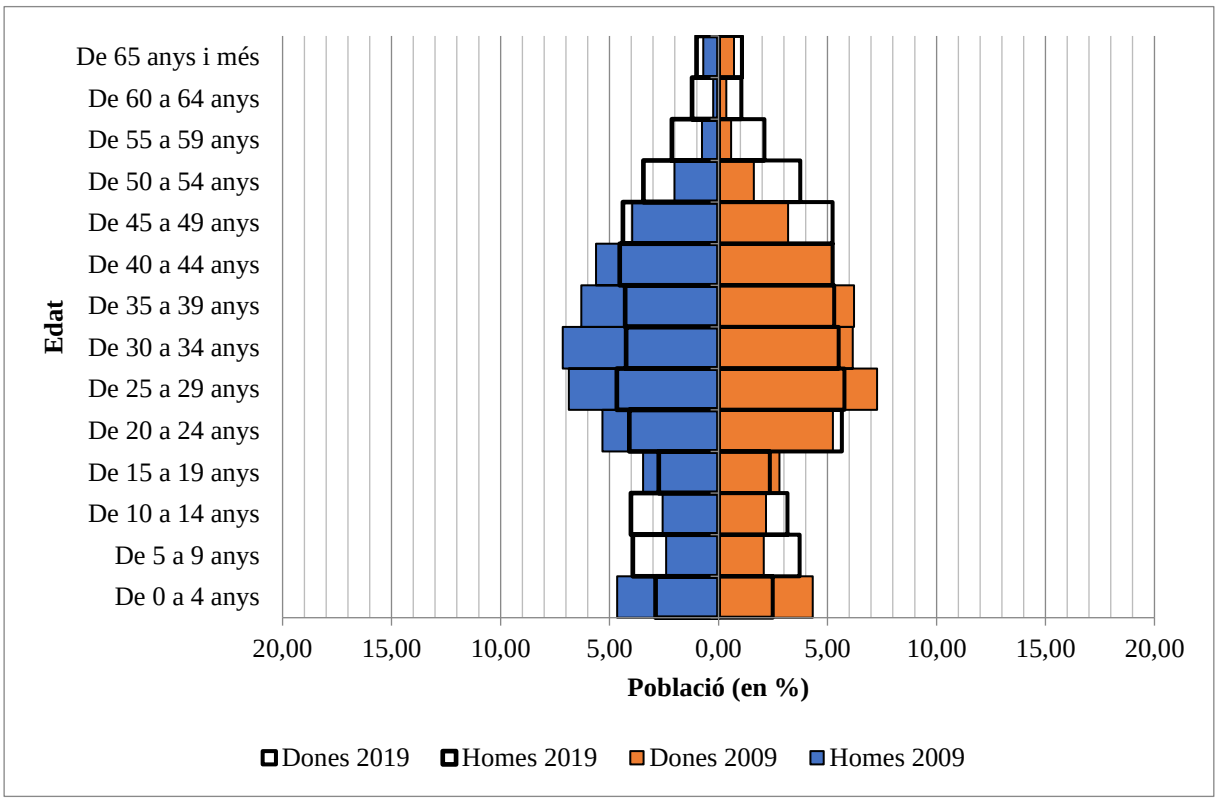

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal. IDESCAT (2020).

Gràfic 5: Piràmide d'edat de la població pakistanesa en percentatge a Barcelona (2009, 2019).

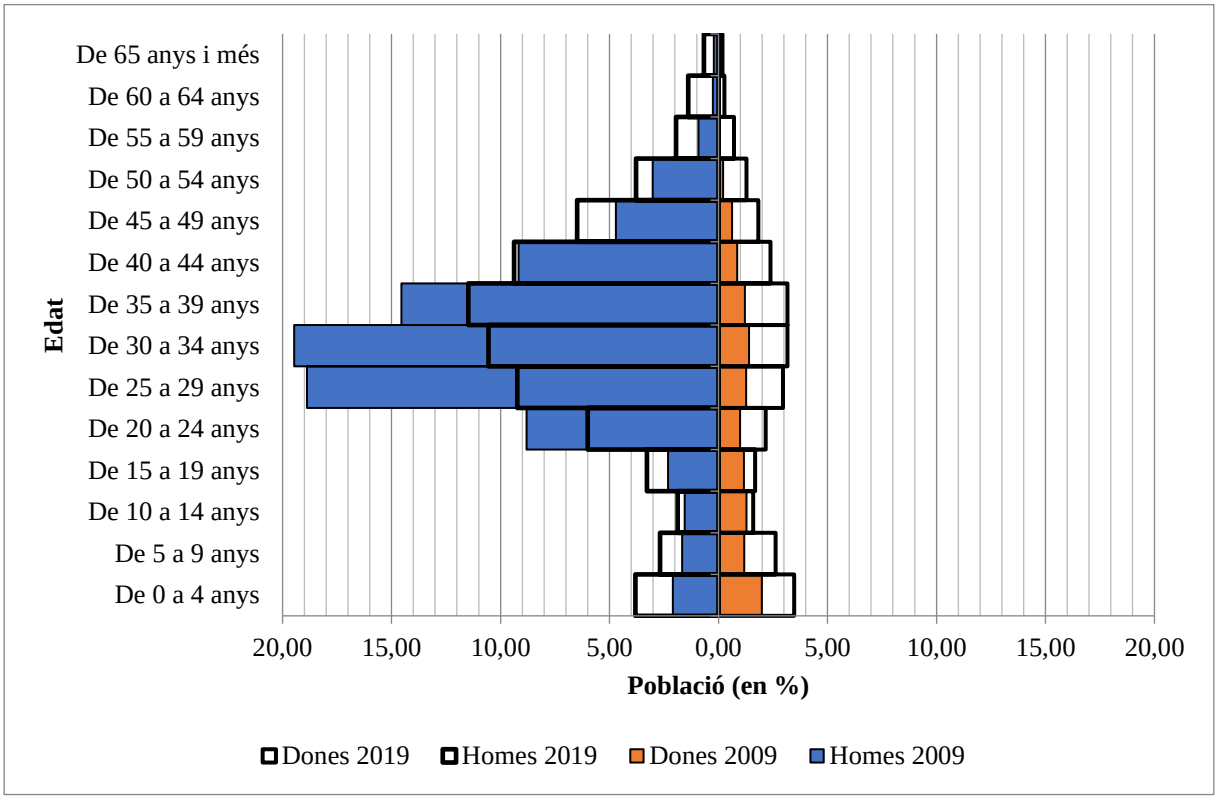

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal. IDESCAT (2020).

En el cas de la població pakistanesa, en canvi, la composició demogràfica difereix significativament, en el sentit que és predominantment masculina, especialment l'any 2009. L'edat de la població és també la més activa laboralment, entre els 20 i els 45 anys. Tanmateix, comparant-ho amb la piràmide d'edat del 2019, es percep com la població femenina va guanyant pes, si bé encara dista molt lluny d'igualar-se amb la masculina. De la mateixa manera, la població menor de 20 anys també creix, fet que indica un reagrupament familiar i, fins i tot, l'establiment o criança de la família a la ciutat. D'altra banda, a causa del lent envelliment de la població pakistanesa resident, s'observa un creixement de la població major de 45 anys.

Les diferències entre les piràmides d'edat són evidents. No obstant, per veure el gran contrast en l'estructura i l'evolució que hi ha entre les dues comunitats, es poden usar diferents índexs relacionats amb l'estructura demogràfica, que ens poden donar pistes sobre algunes de les causes de la seva menor o major segregació.

Al Gràfic 6 es pot veure una comparació de l'índex de feminitat de les dues comunitats, que és la raó de dones per homes. Els resultats indiquen que la comunitat xinesa va començar sent més aviat masculina, però que el reagrupament familiar ha acabat equilibrant els dos sexes i, fins i tot, s'ha arribat al punt que les dones ja són majoria dins la comunitat. Per contra, la població pakistanesa presenta uns índexs de feminitat molt baixos, si bé la diferència s'ha anat reduint lentament durant la dècada, cosa que indica que hi ha un lent procés de reagrupament familiar, si bé encara és lent.

Gràfic 6: Índex de feminitat de xinesos i pakistanesos a Barcelona (2009-2019).

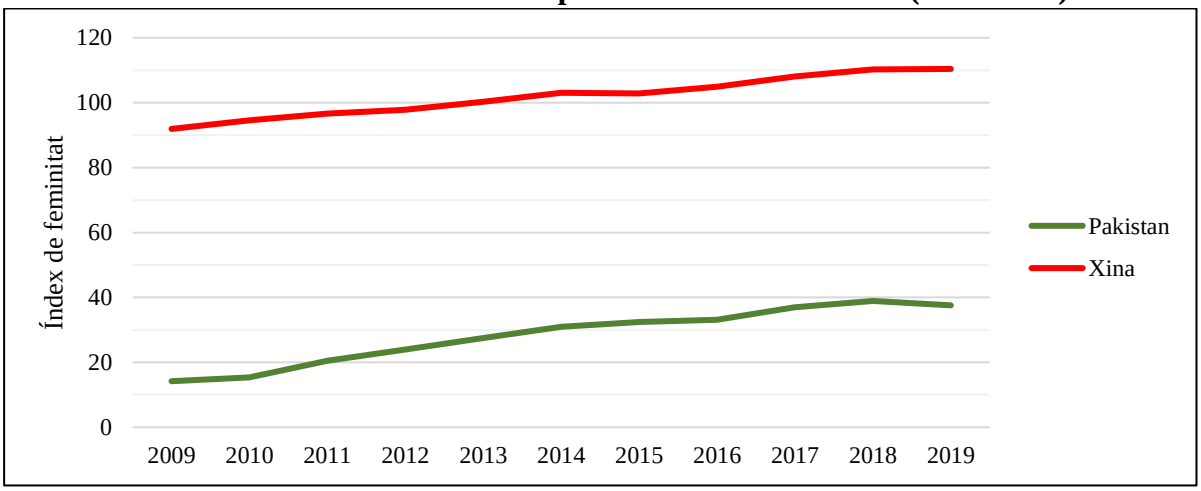

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2009, 2014b, 2019b).

D'altra banda, l'edat també és un factor important en la segregació residencial a les ciutats. Sabater i Finney (2015) en el seu estudi sobre la segregació residencial a Anglaterra en base a l'estructura demogràfica, observen que els joves de les comunitats migrades són els que més ràpidament redueixen els seus nivells de segregació, a excepció de la comunitat xinesa, on l'edat

no sembla jugar un paper rellevant en la reducció de la segregació. Tanmateix, en el cas de Barcelona, la mitjana d'edat de les dues comunitats és molt jove (Gràfic 7), i l'índex d'envelliment (Gràfic 8), és a dir, la proporció entre les persones majors de 65 anys i les menors de 15, també és molt baix. Per tant, les dues comunitats són igualment joves, però la seva segregació és molt diferent, cosa que evidencia que a Barcelona, entre aquestes dues comunitats, l'edat no és un factor important que influenciï la segregació.

Gràfic 7: Mitjana d'edat de xinesos i pakistanesos a Barcelona (2009-2019).

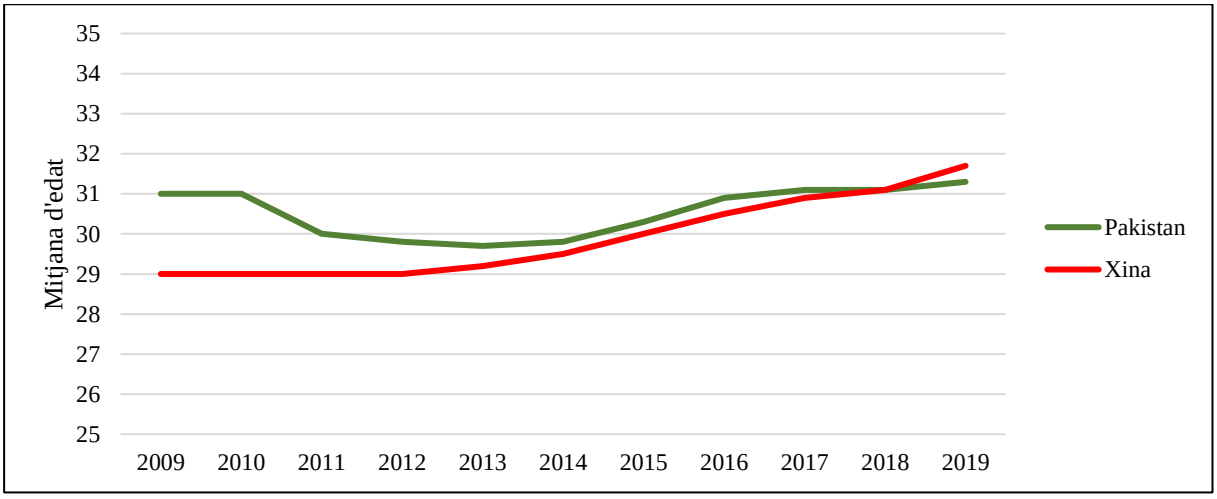

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2009, 2014b, 2019b).

Gràfic 8: Índex d'envelliment de xinesos i pakistanesos a Barcelona (2009-2019).

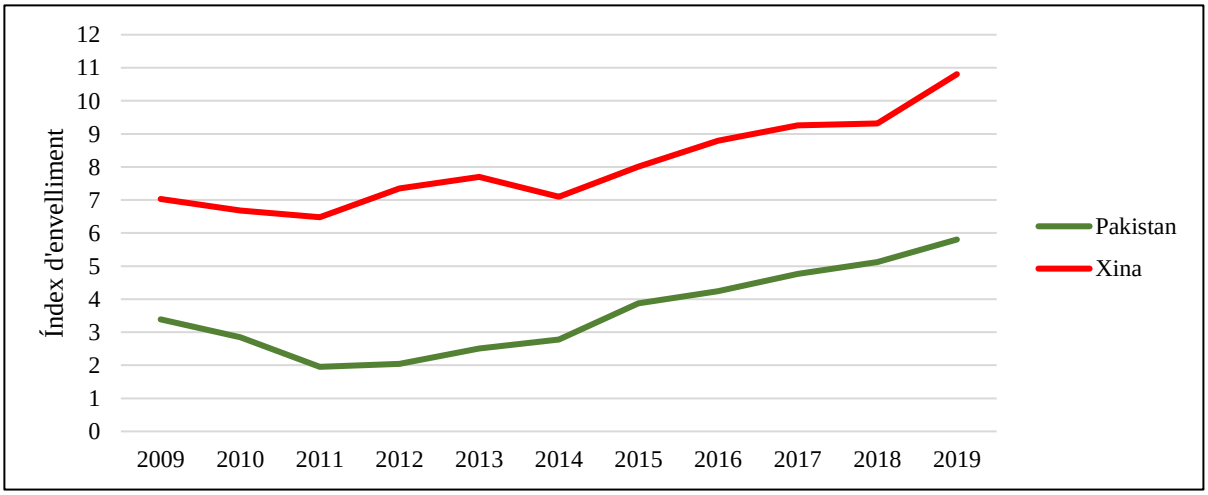

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2009, 2014b, 2019b).

Dins l'experiència de la immigració, i lligat a l'estructura demogràfica, un factor a tenir en compte és la intenció de formar una família al país d'acollida, ja que suposa un canvi en les perspectives de la persona immigrada, que ha de pensar en el benestar del fill o filla, el qual pot sentir-se més identificat amb el país d'acollida que no pas amb el país d'origen dels pares. A la Taula 1 es mostren els percentatges de la població de cada comunitat segons el seu lloc de naixement.

Taula 1: Percentatge de població per lloc de naixement de xinesos i pakistanesos a Barcelona (2009-2019).

Nacionalitat	Lloc de naixement	2009	2014	2019
Xina	Barcelona	9,63%	13,81%	13,33%
	Resta d'Espanya	2,76%	4,67%	4,71%
	Estranger	87,61%	81,52%	81,97%
Pakistan	Barcelona	3,65%	7,53%	8,94%
	Resta d'Espanya	0,15%	0,48%	0,53%
	Estranger	96,20%	91,99%	90,52%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2009, 2014b, 2019b).

S'observa en els dos casos que la població nascuda a l'estranger es redueix amb el pas del temps mentre que la nascuda a Barcelona augmenta, cosa que indica que, a poc a poc, va formant-se la segona generació d'immigrats. No obstant, la proporció de persones nascudes a l'estranger és perceptiblement més alta en el cas dels pakistanesos, que també tenen un percentatge de nacionals nascuts a Barcelona inferior als xinesos. Això és conseqüència de l'alta masculinitat de la població pakistanesa, ja que la gran majoria d'homes no conviu amb la seva parella a Barcelona, ja que o bé encara no en té, o bé encara es troba al Pakistan esperant el procés de reunificació familiar. Això implicaria, per tant, que la comunitat pakistanesa té més dificultats per fer augmentar la taxa de natalitat de la seva població. D'altra banda, a la comunitat xinesa els nascuts en territori espanyol tenen un pes demogràfic més important, i sumat a les proporcions més equilibrades d'homes i dones, indicaria una facilitat més gran a l'hora de formar una família.

Aquesta facilitat per poder formar una família es pot relacionar amb el grau de segregació, en el sentit que, si es disposa de suficients recursos econòmics, tal i com indica la teoria de l'ecologia humana, i es decideix tenir fills, seguint la perspectiva del comportament, els immigrats es traslladen a zones més benestants per tal de proporcionar als infants un entorn més segur, ja que les seves preferències canvien d'estar pròxim a la comunitat a poder oferir millors condicions de vida als fills. Això coincidiria amb l'observat per Zhou i Logan (1991), que afirmen que, a part de l'estatus econòmic, el matrimoni i la fertilitat són factors que contribueixen a la ubicació fora dels enclavaments ètnics més importants, reduint, així, els nivells de segregació. Bayona (2007) també es posiciona en aquest sentit en afirmar que l'estructura de la llar influeix en els processos de diferenciació de la població migrada.

4.2. Factors econòmics

Els factors econòmics solen ser els més citats per explicar la segregació residencial de les ciutats. La teoria de l'ecologia humana afirma que les comunitats migrades s'estableixen primer

als barris més degradats pel menor cost de vida, i a mesura que escalen socioeconòmicament, es traslladen a àrees més benestants de les ciutats. La perspectiva del comportament, per la seva banda, afirma que les persones tenen preferències similars sobre les condicions òptimes del benestar i que, a mesura que adquireixen recursos econòmics, es traslladen als barris més pròspers. Tanmateix, les dues comunitats aquí analitzades, malgrat portar vivint a Barcelona durant un període similar, han experimentat diferències en els barris on viuen.

A la Taula 2 s'observa la correlació que tenen els barris entre el nivell de renda i la població de les dues comunitats. Com s'aprecia, no existeix una correlació entre la població xinesa i el nivell socioeconòmic mitjà del barri, fet que corrobora el fenomen de baixa segregació d'aquesta comunitat, ja que no manté una major presència de la comunitat a certs barris depenent de la renda. Per contra, la comunitat pakistanesa està lleugerament correlacionada negativament amb el nivell de renda, cosa que assenyala que la població pakistanesa tendeix a concentrar-se als barris amb una renda mitjana inferior.

Taula 2: Correlació entre distribució de la població i distribució territorial de la renda familiar a Barcelona (2009-2019).

Nacionalitat	2009	2014	2017[3]
Xina	0,175	0,188	0,218
Pakistan	-,260*	-,242*	-,242*

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Índex de Renda Familiar (Índex RFD) i les dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2009, 2014b, 2017, 2019b).

Tot i així, el nivell de renda mitjana no és una variable gaire fiable a l'hora d'estudiar els patrons d'assentament tenint el barri com a unitat d'anàlisi, ja que dins d'aquest hi poden haver alts graus d'heterogeneïtat en el nivell d'ingressos de la seva població, fins i tot a nivell de secció censal. En canvi, el preu del lloguer mitjà de l'habitatge sol ser més homogeni en un barri, ja que enlloc de tenir en compte la capacitat econòmica d'una unitat familiar, té en compte factors més generals com la localització o la qualitat mitjana de l'habitatge d'una zona en concret. A la Taula 3 es torna a establir una correlació existent als barris de Barcelona entre les poblacions xinesa i pakistanesa, però aquest cop amb el preu mitjà del lloguer dels barris.

Taula 3: Correlació entre distribució de la població i preu mitjà mensual de l'habitatge de lloguer a Barcelona (2009-2019).

Nacionalitat	2009[4]	2014	2019
Xina	,249*	0,187	0,171
Pakistan	-0,048	-,386**	-,365**

Font: Elaboració pròpia a partir dels contractes i preus registrats dels habitatges de lloguer i les dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2009, 2014b, 2019b, 2019d).

[3] L'Índex de Renda Familiar (IRF) només està disponible al web de l'Ajuntament fins el 2017.

[4] A les dades del 2009 no figuren les del barri, sinó del districte, cosa que es tradueix en una homogeneïtzació estadística dels preus dins dels barris. Com que s'ha calculat en base al preu mitjà del districte i no del barri, les zones amb més i menys recursos del districte no es diferencien, cosa que dona lloc a aquesta baixa correlació.

Com es pot veure, la comunitat xinesa no experimenta cap correlació amb el preu de l'habitatge, cosa que confirma el fet que aquesta població no està segregada econòmicament dins la ciutat, i s'ubica de forma més o menys homogènia a tots els barris. En canvi, sí que es veu una forta correlació negativa dels pakistanesos amb el preu de lloguer, fet que indica que la comunitat segueix allò ja estudiat per la teoria de l'ecologia humana, i s'ubica als barris amb uns lloguers més assequibles, malgrat que la no reducció d'aquesta correlació amb el pas del temps indica que encara que hi hagi pakistanesos que es traslladin a barris més benestants, no compensen el gruix de la població que es queda als barris més degradats.

Tanmateix, la teoria neo-marxista defensa que no és la capacitat econòmica dels individus el què principalment determina si un col·lectiu determinat se segrega residencialment o no, sinó que molts cops la segregació ètnica s'explica per les relacions laborals dins de cada comunitat estrangera. Així, l'arribada d'una comunitat estrangera en una ciutat sovint implica l'associació d'aquesta a una activitat econòmica particular, ja que en disposar d'una formació normalment inferior a la de la població autòctona, tenen menys capital social i, en alguns casos, desconeixen la llengua del país d'acollida. Això fa que sigui necessari per als nouvinguts teixir ràpidament xarxes de confiança i construir capital social per tal de poder formar part de la comunitat i impulsar negocis. Aquests vincles socials permeten, d'una banda, que els empresaris puguin contractar coètnics, cosa que permet més entesa entre els membres de l'empresa, i de l'altra, que es pugui compartir informació i recursos. Això acaba generant un conjunt de relacions laborals que acaben condicionant els fenòmens de segregació a la ciutat.

Així, molts nouvinguts primer aprenen el negoci treballant a compte d'algú i, quan ja disposen de suficients recursos econòmics, decideixen emprendre un negoci, utilitzant dels contactes que han fet i del coneixement que han après i de les xarxes de béns i serveis creades per la comunitat. Per tant, els recursos culturals (cohesió del col·lectiu, relacions econòmiques informals, etc.) tendeixen a tenir un caràcter important durant la fase d'assentament, i els recursos de classe (capital humà i financer) cobren importància a la fase d'expansió (Valenzuela García, 2010). Els col·lectius pakistanesos i xinesos són els més proclius a treballar per compte propi (Valenzuela García, 2010) (Güell Torrent, 2016), i per tant, l'especialització econòmica suposa un avantatge, ja que així es comparteixen recursos.

L'especialització econòmica, a més, atorga més visibilitat de l'activitat econòmica de la comunitat per dos motius: els negocis es concentren en un barri i serveixen per abastir la pròpia comunitat, o bé els negocis es distribueixen per tota la ciutat però està centrada en un sector en concret. Sigui com sigui, el desenvolupament de l'activitat comercial per part de la població immigrada comporta grans transformacions en les dinàmiques d'assentament dels col·lectius estrangers i en les estructures socials, econòmiques, polítiques i institucionals de les societats d'acollida (Güell Torrent, 2016).

A l'hora de comparar el pes de l'economia ètnica sobre el barri, podem comparar els diferents tipus de negocis dels barris que s'atribueixen normalment a la comunitat i veure si disten molt

de la mitjana a Barcelona. A la Taula 4 s'estableix una comparació de la densitat de cada tipus d'establiment a planta baixa entre Barcelona i els barris amb més població xinesa, i a la Taula 5, l'equivalent amb la població pakistanesa. Aquestes taules pretenen mesurar la densitat de negocis, dividint el nombre d'habitants entre el nombre de locals a planta baixa de l'activitat en qüestió. Per tant, com més baix és el nombre, menys clients serveix cadascun d'ells, i per tant, més densitat hi ha d'aquest tipus de negocis. Els negocis han estat escollits en base als sectors més comuns per a cadascuna de les nacionalitats. En general, s'han atribuït quatre grans sectors als quals es dedica la comunitat xinesa, que són els de la restauració, el dels complements de la casa, el de la confecció i el de centres d'estètica o massatges (PIMEC Comerç, 2012). Els restaurants van ser els primers en aparèixer a Espanya gràcies al boom turístic, però quan el mercat de restaurants xinesos va començar a donar signes de saturació, aleshores els negocis van derivar cap a la confecció i les botigues de complements de la casa (Parellada, 2004) (Verdini & Russo, 2019). D'altra banda, Serra (2012) ja va destacar l'alta varietat de negocis portats per pakistanesos al Raval, com carnisseries, queviures, locutoris, etc., als quals se'ls afegeix més recentment els de la informàtica.

Com es pot veure, la diferència d'aquests barris amb la mitjana de Barcelona no és consistentment gaire gran, de manera que es pot parlar que les dues comunitats tenen en els seus centres amb més població una economia bastant diversificada.

Taula 4: Habitants per establiment a planta baixa a Barcelona i a tres barris. 2019.

Barri	Supermercats	Restaurants	Centres d'estètica	Perruqueries	Equipament llar
Barcelona	**706,19**	**294,86**	**1733,57**	**3340,81**	**1708,45**
el Fort Pienc	572,79	288,93	1920,53	2968,09	1484,05
la Sagrada Família	603,62	322,43	2883,94	2257,00	1622,22
la Nova Esquerra de l'Eixample	574,92	258,33	3665,13	2022,14	1891,68

Barri	Calçat i pell	Vestir	Fabricació tèxtil	Arranjaments	Transport i emmagatzematge
Barcelona	**2042,52**	**522,60**	**22004,77**	**7467,68**	**812,58**
el Fort Pienc	4664,14	837,15	-	8162,25	333,15
la Sagrada Família	1853,96	640,88	5767,89	-	524,35
la Nova Esquerra de l'Eixample	4188,71	849,88	-	9773,67	1221,71

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de locals comercials i les dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2019b, 2019c)

Taula 5: Habitants per establiment a planta baixa a Barcelona i a quatre barris. 2019.

Barri	Supermercats i autoservei	Carn i Porc	Fruites i verdures	Souvenirs i basars
Barcelona	**706,19**	**1543,83**	**1616,41**	**3667,46**
el Raval	473,50	689,96	459,97	1931,88
el Barri Gòtic	479,50	2397,50	3836,00	2740,00
el Poble Sec	594,25	3108,38	2525,56	2886,36
el Besòs i el Maresme	822,00	1233,00	1541,25	24660,00

Barri	Informàtica	Locutoris	Telecomunicacions
Barcelona	**2388,36**	**82517,90**	**476,43**
el Raval	542,66	-	847,32
el Barri Gòtic	2740,00	19180,00	799,17
el Poble Sec	10102,25	-	481,06
el Besòs i el Maresme	4932,00	-	3082,50

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de locals comercials i les dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2019b, 2019c)

Tot i així, en el cas de la comunitat xinesa, els supermercats, les perruqueries, les botigues d'equipament per a la llar i les empreses de transport i emmagatzematge (excepte a la Nova Esquerra de l'Eixample) semblen concentrar-se lleugerament més en aquests barris. El negoci tèxtil, al qual la comunitat xinesa barcelonina sempre hi ha estat molt associat (PIMEC Comerç, 2012) no sembla ser especialment rellevant pel què fa a nombre de locals que s'hi dediquen. No obstant, cal tenir en compte que molts d'aquests negocis, especialment al Fort Pienc, són a l'engròs, de manera que pot ser que el seu volum de negoci sí que sigui comparativament més elevat. De la mateixa manera, si bé el nombre d'habitants per restaurant és similar a la resta de Barcelona, la taula no especifica quina cuina té cada restaurant. Per tant, és molt probable que el nombre de restaurants xinesos sigui comparativament superior a aquests barris, on la comunitat està més concentrada.

A la Taula 5, la de la comunitat pakistanesa, es pot veure com, efectivament, la densitat al Raval dels negocis associats a la comunitat és molt elevada, especialment amb productes d'alimentació (supermercats, carnisseries, fruiteries, etc.), menys amb els locutoris, que el cens no en registra cap. Els locals d'informàtica també presenten una alta densitat al Raval (però menor a la resta de barris). A part del Raval, la resta de barris no semblen diferenciar-se gaire de la mitjana de Barcelona, excloent les botigues de *souvenirs*, amb molta més densitat als barris de Ciutat Vella i el Poble-sec per la seva localització en indrets turístics.

No obstant, també és adequat saber si, a mesura que una comunitat s'estén per Barcelona, també ho fan els seus negocis. A la Taula 6 s'ha fet una correlació entre el creixement de les poblacions xinesa i pakistanesa i el creixement de cada tipus de local en cada barri de Barcelona durant el

període 2014-2019. La correlació s'ha fet en dos passos en els dos casos. En el primer (73 Ba) la comparació engloba tots els barris, mentre que en el segon, només s'han inclòs aquells barris on hi ha hagut creixement de la població, 65 barris en el cas de la xinesa, i 39 en el de la pakistanesa, ja que un decreixement pot diluir les correlacions (es pot canviar de barri sense abandonar el negoci). Totes les correlacions s'han calculat amb la Rho de Spearman, més adequada quan el nombre de casos és baix. Com es pot observar, hi ha un creixement significatiu en alguns sectors econòmics per algunes comunitats.

Taula 6: Correlació entre creixement poblacional xinès i pakistanès i de negocis. 2014-2019.

Nacionalitat	Nº Barris	Alimentació	Begudes	Carn i Porc	Fruites i verdures	Ous i aus	Pa, pastisseria i làctics	Peix i marisc	Combustibles i carburants	Drogueria i perfumeria	Farmàcies	Herbolaris	Tabac i articles fumadors
Xina	73 Ba	0,096	0,192	0,191	-0,017	,298*	-0,053	,262*	-0,042	0,16	0,053	,564**	-,428**
	65 Ba	-0,012	0,192	0,194	-0,03	,333**	-0,194	,252*	-0,044	,262*	0,001	,579**	-,399**
Pakistan	73 Ba	0,152	-0,031	0,006	-0,066	0,039	-0,084	-0,011	-0,037	-0,014	0,192	0,157	-0,151
	39 Ba	0,102	-0,263	0,125	0,095	0,198	-,415**	0,211	0,053	0,209	0,263	,425**	-0,055

Nacionalitat	Nº Barris	Aparells domèstics	Floristeries	Material equipament llar	Mobles i articles fusta i metall	Parament ferreteria	Segells monedes i antiguitats	Calçat i pell	Joieria rellotgeria i bijuteria	Merceria	Vestir	Informàtica	Joguines i esports
Xina	73 Ba	-0,218	-0,098	,437**	-,429**	-0,038	-0,104	0,099	-,240*	-0,141	-0,083	,272*	-0,169
	65 Ba	-0,224	-0,121	,366**	-,490**	-0,066	-0,116	0,154	-0,232	-0,153	-0,098	,274*	-0,169
Pakistan	73 Ba	0,107	-0,193	0,093	0,056	0,04	0,169	-0,092	0,015	-0,18	0	0,146	0,063
	39 Ba	-0,288	-0,215	-0,039	-,353*	0,209	-0,079	0,16	0,048	-0,19	-0,225	,474**	0,175

Nacionalitat	Nº Barris	Llibres, diaris i revistes	Música	Activitats immobiliàries	Vehicles	Ensenyament	Equipaments culturals i recreatius	Finances i assegurances	Manteniment neteja i producció	Reparacions (Electrodomèstics i automòbils)	Sanitat i assistència	Restauració[1]
Xina	73 Ba	-,434**	-,298*	,327**	-0,057	,231*	,422**	-,243*	-,329**	0,188	,399**	,377**
	65 Ba	-,448**	-,295*	,296*	-0,068	0,097	,503**	-,330**	-,395**	0,117	,337**	,311*
Pakistan	73 Ba	-0,009	0,043	0,021	,273*	,267*	0,03	0,005	-0,002	0,135	-0,003	0,035
	39 Ba	-,346*	-,520**	,355*	0,248	0,141	,498**	-0,261	-0,283	-0,033	,333*	0,108

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de locals comercials. Ajuntament de Barcelona (2014a, 2014b, 2019b, 2019c).

* Sig. bilateral $p < 0,1$

** Sig. bilateral $p < 0,05$

[1]Inclou hotels, bars i restaurants

Sectors associats a la comunitat xinesa, com els complements per a la llar i, en menor grau, la restauració, semblen tenir una correlació. No obstant, la sanitat i assistència i les activitats immobiliàries també presenten una forta correlació, si bé hi ha la possibilitat que se circumscriguin en el creixement generalitzat d'aquests negocis a Barcelona (Ajuntament de Barcelona, 2014a)

(Ajuntament de Barcelona, 2019c). Tot i així, el fet que les activitats immobiliàries creixin allà on ho fa la població xinesa pot indicar que la comunitat estigui introduint-se al negoci del mercat immobiliari, fet que ajudi a fer-ne minvar la segregació residencial, ja que els coètnics poden ajudar-se entre ells a aconseguir habitatges a zones de la ciutat amb una qualitat més elevada. Per contra, els estancs i les botigues de tabac semblen tancar amb més freqüència allà on més s'instal·la la comunitat xinesa.

D'altra banda, malgrat que Serra (2012) notifica que, mentre les grans comunitats viuen al Raval i al Besòs i el Maresme, els pakistanesos estan agafant els petits supermercats i les botigues de queviures, dispersos per tota Barcelona, segons la taula, no s'observa cap correlació entre més botigues d'alimentació i més creixement de la població pakistanesa (a part de la negativa en pa i làctics), cosa que o bé podria reafirmar la tesi de Serra, en què els pakistanesos viuen i treballen en llocs separats, o bé que els pakistanesos hereten el negoci d'altres coètnics (o fins i tot, autòctons), cosa que faria que no variés substancialment el nombre d'aquest tipus de negocis. Tanmateix, en el cas dels pakistanesos, el sector clau sembla el de la informàtica, com sembla indicar la forta correlació entre el creixement d'aquest tipus d'establiments i la població de la comunitat.

Considerant les dues comunitats conjuntament, s'observen correlacions negatives amb negocis que també estan tancant de forma generalitzada per tota la ciutat, com les llibreries o les botigues de música, però també les cases de mobles. Tanmateix, sorprèn la forta correlació positiva amb els herbolaris en les dues comunitats (si bé es pot deure al baix nombre d'aquests establiments que hi ha). De la mateixa manera, en els dos casos es constata un augment dels equipaments culturals i recreatius allà on creix la població d'aquestes dues comunitats, per tant, podria ser que l'augment de la immigració suposi una revitalització de l'activitat associativa i cultural dels barris.

Amb això podem veure que els negocis de les dues comunitats semblen respondre a certs sectors en concret, especialment quan s'estenen a altres zones de la ciutat, però als seus nuclis semblen tenir una economia més diversificada. Per tant, podem parlar de l'*economia de l'enclavament* en el sentit que li atorga Zhou (1992), en què aquesta té més a veure amb la organització socioeconòmica d'una comunitat ètnica que no pas amb la concentració geogràfica dels negocis. Per tant, les economies ètniques xinesa i pakistanesa no se circumscriuen a uns barris determinats, sinó que abasten tota la ciutat i comprenen una àmplia gamma de sectors, especialment al nucli, ja que a l'hora d'iniciar nous negocis a zones menys poblades per cada comunitat sembla ser que alguns sectors predominen pels vincles socials i econòmics de la comunitat, que genera sinergies que faciliten l'establiment d'un tipus de negoci en concret.

4.3. Factors socials

Per últim, hi ha factors que s'allunyen de l'anàlisi demogràfica o econòmica però que, tot i així, també contribueixen a la segregació d'una comunitat. La perspectiva ètnica-cultural fa més èmfasi en aquests aspectes, en afirmar que els membres d'una comunitat en concret es concentren en determinats barris en proveir aquests de béns i serveis que a altres zones de la ciutat no poden trobar, a més de proporcionar un entorn amb menys barreres lingüístiques i més afinitats culturals on socialitzar-se més fàcilment. Els factors socials, doncs, serien tots aquells aspectes culturals i personals que incentiven a la població d'una comunitat a romandre al nucli més dens de població. Aquests aspectes són principalment els vincles socials i familiars, que proporcionen seguretat i sentit de comunitat a l'immigrat.

La dificultat de mesurar la fortalesa d'aquests vincles és enorme, ja que la xarxa de relacions d'una comunitat migrada tan nombrosa com la xinesa o la pakistanesa és tan gran com la pròpia comunitat i té molts nodes. Tanmateix, és possible investigar si la ubicació dels indrets on es creen aquestes xarxes es relacionen amb la segregació de la ciutat. Aquests llocs de socialització generen i són conseqüència a la vegada de la segregació o no d'una comunitat, per tant, són un procés que es retroalimenta. Com més densitat de població d'una comunitat hi ha en un lloc concret, més possible és que en sorgeixin llocs per socialitzar-se, i alhora, més probable és que aquesta es traslladi allà per estar a prop dels seus i que, per tant, augmenti la seva segregació.

D'entrada, el lloc de treball és un important lloc de socialització, i més si aquest es basa en l'empredenoria i en les xarxes de confiança i vincles socials i familiars, com ja s'ha exposat en l'apartat dels factors econòmics. No obstant, també podem observar altres indrets.

Per a la cultura xinesa, la importància del menjar és cabdal, i els restaurants no només són negocis que faciliten l'autosuficiència familiar (Parellada, 2004), sinó que històricament suposen un centre de socialització i d'afirmació cultural per a la comunitat (Chen, 2014). Així, com que els restaurants volen evitar fer-se la competència entre si, tendeixen a la dispersió geogràfica, cosa que contribueix, alhora, a una segregació inferior de la comunitat, que disposa de llocs de socialització més repartits per tota la ciutat. No obstant, a causa del limitat espai d'aquest treball i de la dificultat amb els recursos disponibles per elaborar una memòria i, especialment, un mapa per cartografiar la ubicació dels restaurants xinesos a Barcelona, es deixa la porta oberta a un estudi més profund sobre aquesta i el rol d'aquests establiments com a agent socialitzador a la ciutat. Tanmateix, és evident per a un habitant de Barcelona que els restaurants xinesos ja són una realitat a la majoria dels barris de la ciutat.

Els pakistanesos, per la seva banda, com qualsevol altra comunitat immigrada, també necessiten llocs de socialització. En el seu cas però, la religió té un pes més important que per als xinesos. Les creences religioses són una característica cultural important per a molts migrats i juga un rol molt destacat en la identitat individual i col·lectiva, fins i tot pot arribar a ser-ho més que l'ètnia i convertir-se en un punt central de la coexistència urbana (Artero & Chiodelli, 2019).

El Pakistan és un país de majoria musulmana, de manera que la mesquita és un centre important de socialització per a la comunitat. Com que el procés de migració a un nou país suposa la convivència amb una cultura i llengua desconegudes, quan la comunitat és prou gran i necessita espais de socialització, tendeix a projectar els seus referents socioculturals als barris de destí, que se sol dur a terme amb la construcció de centres de culte o mesquites (Valenzuela García, 2010), i suposen un important incentiu a la participació cívica de la comunitat i a proporcionar formes de compromís i de sentiment de pertinença a aquesta (Puecker & Ceylan, 2017). Artero i Chiodelli (2019) han estudiat a fons la relació entre segregació i religiositat a les ciutats italianes, hi han pogut comprovar que, efectivament, les sales d'oració islàmiques apareixen de forma informal allà on hi ha una elevada presència d'immigrats musulmans. Al Mapa 7 s'observa la coincidència entre els llocs amb més població pakistanesa i la ubicació dels centres d'oració musulmans a Barcelona. Com es pot veure, aquells llocs amb més presència de la comunitat són aquells que més centres d'oració conté.

Mapa 7: Centres d'oració i població pakistanesa a Barcelona. 2019.

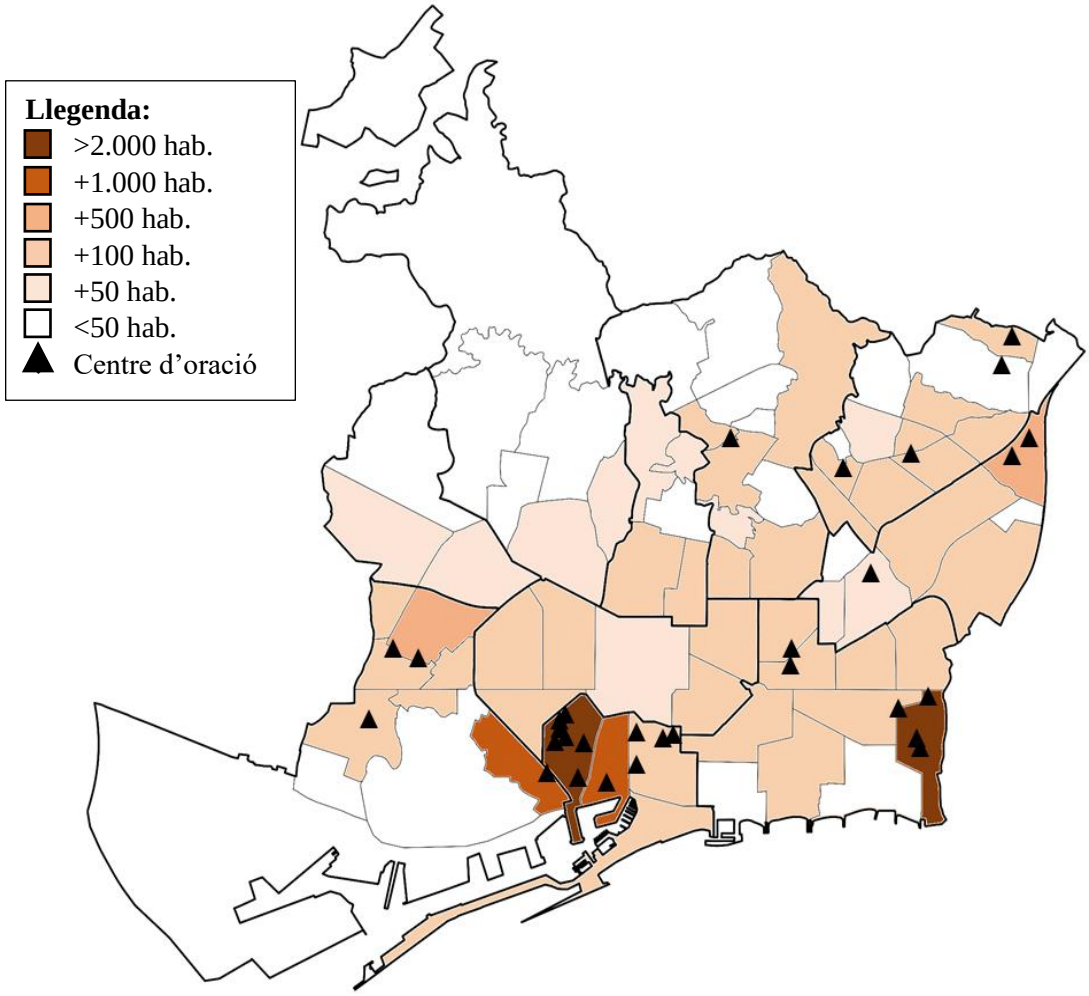

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del plànol de mesquites i les dades del padró municipal. Ajuntament de Barcelona (2020a, 2020b).

D'altra banda, l'elevada segregació pakistanesa es pot deure al què s'ha anomenat el "mite del retorn", molt comú entre els immigrats de l'Àsia meridional, i segons el qual aquests tenen menys interès en integrar-se al país d'acollida perquè preveuen estar-s'hi poc temps (Robinson, 1981), almenys fins que tinguin suficients recursos per tornar al seu país. Per tant, els pakistanesos preferirien estar més a prop del nucli de la seva comunitat, ja que només estant a prop d'aquesta es poden satisfer necessitats que les autoritats o la societat en general no poden proporcionar (Artero & Chiodelli, 2019). Per exemple, les carnisseries *halal* serien un paradigma d'aquesta necessitat de disposar de béns molt particulars per a una comunitat, i a l'apartat dels factors econòmics, més concretament, en l'anàlisi de densitat de negocis, ja s'ha vist l'alta densitat de carnisseries al Raval. De la mateixa manera, com que molts membres de la comunitats no disposen a Barcelona del nucli familiar més proper, i per tant, d'una socialització afectiva pròxima, es pot induir que per a la comunitat pakistanesa la forma més fàcil de mantenir relacions afectives sigui vivint més a prop entre ella.

No obstant, no es pot oblidar el fet que poden jugar un paper rellevant factors ètnic-culturals que no depenen de la pròpia població immigrada, sinó de la població autòctona. En aquest sentit, podria ser que l'elevada segregació residencial pakistanesa, malgrat ser una de les que més anys porta instal·lada a la ciutat, es produís per un conjunt de prejudicis de la població autòctona cap a aquesta, reordenant de forma excloent el seu assentament. Per exemple, en el mercat de l'habitatge de lloguer als barris de rendes mitjanes o altes la comunitat pakistanesa podria trobar-se amb una infra-selecció per part dels propietaris, els quals discriminarien gran part d'aquells llogaters amb cognoms estrangers. Això significaria, doncs, que la comunitat pakistanesa estaria estigmatitzada, i que per tant, hagués d'ocupar el parc d'habitatge més antic i precari (Bayona, 2007).

CONCLUSIONS

En aquest treball s'ha fet patent com, a l'hora d'estudiar la segregació ètnica a Barcelona, hi ha molts factors que hi entren en joc i la condicionen. Cada comunitat estrangera a Barcelona se circumscriu dins un conjunt de circumstàncies demogràfiques, econòmiques i socials, cosa que fa que cada ètnia acabi seguint uns patrons propis d'assentament i segregació.

Actualment, la població xinesa està relativament poc segregada, si bé hi ha nuclis més concentrats als barris del Fort Pienc, la Sagrada Família i la Nova Esquerra de l'Eixample. A més, sembla estar creixent de forma global a tota la ciutat, però especialment als barris on ja està assentada i al voltant de la Gran Via, entre els districtes de Sant Andreu i Sant Martí. Per contra, la segregació de la població pakistanesa és més elevada que la xinesa, concentrant-se sobretot al Raval, al Barri Gòtic, el Poble-sec i el Besòs i el Maresme. El creixement d'aquesta comunitat és més tímid, però és més pronunciat a Sants, al Carmel i al Besòs i el Maresme, i està sent expulsada del Raval, potser per un fenomen de forta migració interna però també de gentrificació d'aquest barri, si bé encara es manté com el principal nucli de la comunitat. Malgrat aquests graus de segregació diferents i els graus de concentració de les poblacions de les dues comunitats en alguns barris, no es pot considerar que cap d'elles tingui un enclavament ètnic, ja que en cap cas la seva proporció respecte el total de la població del barri no és majoritària. S'ha de descartar, doncs, la idea que la distància cultural amb Espanya sigui un factor de segregació, ja que les dues comunitats són equiparables (amb pocs vincles culturals amb el país d'acollida), però tot i així presenten graus de segregació diferents. La segregació ètnica a Barcelona, doncs, és moderada, però és més alta la dels pakistanesos que la dels xinesos, i no es produeix per la relació cultural de la comunitat estrangera amb el país d'acollida, sinó per altres factors que afecten demogràficament, econòmicament i socialment la pròpia comunitat.

En primer lloc, les dues comunitats són joves i, per tant, amb canvis de residència més freqüents i més flexibilitat en la mobilitat, però la xinesa té una estructura sexual més equilibrada, cosa que facilita la formació de famílies i, per tant, incrementa la voluntat de traslladar-se a zones més benestants per a la criança dels fills, mentre que la pakistanesa, en ser predominantment masculina i jove, en un principi, no prioritza tant la cerca d'espais amb millors condicions d'habitatge i es concentra especialment allà on els lloguers són més assequibles, que solen ser entorns més degradats. En aquest sentit, doncs, el fenomen coincideix amb la teoria de l'ecologia humana i amb la perspectiva del comportament, en què a la ciutat hi ha uns barris amb condicions de vida més baixes i habitatges més barats però amb un conjunt de vincles socioculturals que ajuden a la població amb pocs recursos a instal·lar-se amb més facilitat, i en què la població té una conjunt de preferències que a l'hora de formar una família, i si es tenen prou recursos econòmics, es tradueix en un allunyament dels barris amb baixes condicions de vida i en una tendència d'assentament més semblant a la de la població autòctona, amb un equilibri entre assequibilitat i qualitat de vida. La població pakistanesa i xinesa, per tant, es trobarien en diferents etapes d'aquest procés.

D'altra banda, la permanència i dissolució de la segregació ètnica també s'explica per les relacions laborals dins les comunitats, tal i com defensa la perspectiva neo-marxista. En aquest sentit, al Raval s'ha format un espai de reproducció social, que satisfà les necessitat de béns i serveis dels pakistanesos per contrarestar el risc de pobresa i les escasses oportunitats d'ocupació, elements que fan augmentar la segregació. En canvi, aquells que gaudeixen de més recursos econòmics, es poden permetre traslladar-se a altres barris. El procés de trasllat i d'obertura de nous negocis a la ciutat per part dels membres de les dues comunitats ve facilitat pel manteniment de les xarxes socials i sistemes de suport social, de manera que encara que s'abandoni el nucli, es mantenen vincles amb aquest i la comunitat. Com que les dues comunitats són altament emprenedores, i vistes les correlacions entre el creixement de la població d'aquestes i l'obertura de nous establiments, s'ha vist que cadascuna té una especialització en un sector de negoci concret: la xinesa amb les botigues de complements per la llar, i en menor grau, els restaurants, el sector immobiliari i els serveis de sanitat i assistència, i la pakistanesa amb els negocis d'informàtica. Per tant, mentre que als barris amb més població l'economia ètnica està altament diversificada, en els processos de trasllat a altres parts de la ciutat el capital social i econòmic adquirit als nuclis de la comunitat es tradueixen en una especialització de l'economia.

Per últim, la perpetuació d'aquestes dinàmiques de segregació es pot atribuir en part als factors socials i en concret els llocs de socialització, tal i com defensa la perspectiva ètnica-cultural. La dispersió dels restaurants xinesos ajuda a la menor segregació d'aquesta comunitat, mentre que els centres d'oració semblen exercir, en part, una força centrífuga per als pakistanesos. És sensat pensar, doncs, que l'aparició de centres d'oració musulmans i la immigració pakistanesa van de la mà, i que una raó de la més alta segregació de la comunitat pot ser la poc homogènia dispersió per la ciutat d'aquests centres. Paral·lelament, el fet que la immigració pakistanesa sigui predominantment masculina i jove fa que s'incrementin les necessitats de socialització, ja que no es disposa amb tanta freqüència d'altres àmbits de socialització com la família.

Per tant, malgrat que podem sentir-nos animats a anomenar certs barris de Barcelona com a *Chinatown* o *Little Pakistan*, potser perquè doten a la ciutat de cert caràcter cosmopolita, el cert és que a la ciutat no hi ha un nucli clar que concentri residències i negocis d'una d'aquestes comunitats en concret. La població xinesa és un exemple de *melting pot*, ja que està molt dispersa per Barcelona, i els barris de l'Eixample on està lleugerament més present no tenen una població i una densitat de la comunitat suficientment elevades com per considerar-se enclavaments ètnics. La població pakistanesa, per la seva banda, es concentra en diferents barris però en destaca el Raval. No obstant, aquest és un collage de diferents cultures, cosa que no s'adequaria a la idea de *Little Pakistan*, i el Besòs i el Maresme, l'altre barri amb una alta proporció de la comunitat, a part que proporcionalment tampoc es podria considerar com a tal, no té una economia ètnica desenvolupada o especialitzada.

Vistes les diferències entre les dues comunitats, cal remarcar la necessitat de deixar d'agrupar les dues comunitats com a "asiàtiques", ja que, en fer-ho, es poden arribar a conclusions que no

representen ni una ni altra comunitat. De la mateixa manera, és en gran part una falsedat el fet que la distància cultural contribueixi a la segregació ètnica, ja que si bé és cert que algunes (no totes) les comunitats llatinoamericanes comparativament estan menys segregades a Barcelona (Ajuntament de Barcelona, 2019b), els recursos econòmics, l'estructura demogràfica, el coneixement de la ciutat, i el fet de tenir un fort capital social tenen un rol més important en la integració al país d'acollida que no pas la proximitat cultural. Tal i com diu Parellada (2004), la integració requereix en certs casos del temps i els diners d'aquells que s'ho poden permetre.

L'actual tendència a la liberalització de l'economia i la creixent desigualtat planteja el dubte sobre si la segregació residencial a les ciutats europees pot començar a assemblar-se a la nord-americana. Amb menys subsidis estatals i menys qualitat de l'habitatge social, la segregació residencial pot augmentar per la debilitada posició de la població immigrada, amb menys recursos econòmics (Bayona, 2007). Al sud d'Europa aquesta incidència és més limitada per la menor qualitat del mercat laboral, però el fenomen de *white flight* ja s'ha començat a percebre a Barcelona. A més, la tendència gentrificadora i la creixent desigualtat semblen estar afectant més a la població pakistanesa que no pas a la xinesa, fins al punt que aquesta pot estar començant a patir un procés de *guetització* allà on està present.

Paral·lelament, el fenomen de la immigració és relativament nou a Espanya, i per tant, encara no s'ha vist si hi ha un racisme social o institucional que juguin un paper important a l'hora de distribuir la població segons el seu origen. L'ètnia ha estat sempre un tabú en el discurs europeu, en considerar-se que ressaltar les diferències físiques visibles pot ser considerat en si mateix com a perjudicial i reflectir classificacions racistes (Hellgren, 2019). Aquest daltonisme en el discurs però, pot fer que la majoria blanca menyspreï el grau en què la jerarquia ètnica continua influint en les oportunitats de les persones, ja que les maneres més subtils de racisme queden amagades i només es denuncien aquelles accions més obertament racistes (Lentin, 2008). Així, si les segones o terceres generacions continuen estant segregades, malgrat haver nascut i crescut a Espanya, es podria començar a parlar que la segregació no és només una qüestió dels immigrats, sinó que és una qüestió de la societat, que discrimina.

Tal i com van pronosticar Galeano, Sabater i Domingo (2014), la dinàmica poblacional, tant dels autòctons com de les persones estrangeres, tindrà conseqüències sobre les tendències de concentració i dispersió arreu del territori, amb implicacions clares a l'hora de dissenyar polítiques públiques relacionades amb l'assentament dels immigrats i la planificació territorial, no només pel què respecta al volum poblacional, sinó també a la varietat de perfils sociodemogràfics. Per això, davant el repte que suposa aquest canvi demogràfic, econòmic i social, a l'hora d'elaborar propostes de polítiques al voltant de la immigració i la segregació, convindria valorar més els progressos que es fan que no pas la consecució de les metes preestablertes (Smets & Salman, 2008).

BIBLIOGRAFIA

Ajuntament de Barcelona. (2004). *Informes estadístics. La població estrangera a Barcelona. Gener 2004.* Barcelona: Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Oficina Municipal de Dades.

Ajuntament de Barcelona. (2009). *Informes estadístics. La població estrangera a Barcelona. Gener 2009.* Barcelona: Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Oficina Municipal de Dades.

Ajuntament de Barcelona. (2014a). *Estadística i Difusió de Dades. Cens de locals comercials de Barcelona. Nombre d'establiments en planta baixa per sector d'activitat. Any 2014.* Consultat el 21 / maig / 2020, a www.barcelona.cat: https://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/economia/tacteco/a2014/scbarri.htm

Ajuntament de Barcelona. (2014b). *Informes estadístics. La població estrangera a Barcelona. Gener 2014.* Barcelona: Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Oficina Municipal de Dades.

Ajuntament de Barcelona. (2017). *Estadística i Difusió de Dades. Distribució territorial de la renda familiar a Barcelona*. Consultat el 4 / juny / 2020, a www.barcelona.cat: https://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/economia/renda/rdfamiliar/a2017/rfbarris.htm

Ajuntament de Barcelona. (2019a). *Lloc de naixement de la població de Barcelona per sexe*. Consultat el 14 / abril / 2020, a www.barcelona.cat: https://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/tpob/pad/padro/a2019/llocna/llocna01.htm

Ajuntament de Barcelona. (2019b). *Informes estadístics. La població estrangera a Barcelona. La població de Barcelona nascuda a l'estranger. Gener 2019.* Barcelona: Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Oficina Municipal de Dades.

Ajuntament de Barcelona. (2019c). *Estadística i Difusió de Dades. Cens de locals comercials de Barcelona. Nombre de locals en planta baixa segons sector d'activitat i grup. Any 2019.* Consultat el 21 / maig / 2020, a www.barcelona.cat: https://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/economia/tacteco/a2019/acbarri.htm

Ajuntament de Barcelona. (2019d). *Estadística i Difusió de Dades. Mercat contractual de lloguer a Barcelona per barris. 2019. Lloguer mitjà mensual (€/mes).* Consultat el 4 / juny / 2020, a www.barcelona.cat: https://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/timm/ipreus/habllo/a2019/tbarris1.htm

Ajuntament de Barcelona. (2020a). *Estadistica i difusió de dades. Població segons padró d'habitants.* Consultat el 6 / maig / 2020, a www.barcelona.cat: https://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/tpob/pad/padro/index.htm

Ajuntament de Barcelona. (2020b). *Plànol BCN: Mesquites*. Consultat el 3 / maig / 2020, a www.barcelona.cat: https://w33.bcn.cat/planolBCN/ca/guia/act/mesquites-G010/zoom/1/angle/44.4/position/430231,4582179/

Aldrich, H., & Reiss, A. J. (1976). Continuities in the Study of Ecological Succession: Changes in the Race Composition of Neighborhoods and Their Businesses. *American Journal of Sociology, 81*(4), 846-866.

Aldrich, H., Zimmer, C., & McEvoy, D. (1989). Continuities in the Study of Ecological Succession: Asian Businesses in Three English Cities. *Social Forces, 67*(4), 920-944.

Artero, M., & Chiodelli, F. (2019). Migration, Religion, and Residential Segregation at the Urban Level: The Case of Muslim Migrants in Rome and Milan. *Social Inquiry, 20*(10), 1-24.

Báguena, J. (20 / maig / 2010). *Organització en barris (Barcelona) (2006).* Consultat el 21 / maig / 2020, a Territori: Observatori de projectes i debats territorials de Catalunya: http://www.anycerda.org/congres/documentacio/postmetropolis/docs/E/Anuari%202006/2006E8.pdf

Bayona, J. (2007). La segregación residencial de la población extranjera en Barcelona: ¿una segregación fragmentada? *Scripta Nova*, *11*(235), 229-255.

Bayona, J., Gil, F., & Pujadas, I. (2013). Migraciones intrametropolitanas de los extranjeros: diferencias y semejanzas de Barcelona y Madrid. *Cuadernos de geografía, 93*, 27-51.

Bodega Fernández, M., Cebrián de Miguel, J., & Martín Lou, M. (2006). El crecimiento de la población extranjera en Madrid. Un episodio característico de la inmigración internacional en la España del cambio de siglo. *Estudios Geográficos*, *67*(261), 385-416.

Castells, M. (1979). *The Urban Question: A Marxist Approach.* Boston: MIT Press.

Castillo, O., & Gutiérrez, S. (31 / gener / 2020). *Yongyi Chen: "Després de tants anys vivint aquí, som mig catalans"*. Consultat el 21 / abril / 2020, a betevé: https://beteve.cat/societat/empresari-xina-mig-catala-yongyi-chen/

Catney, G. (2015). Ethnic inequalities. A S. Jivraj, & L. Simpson, *Ethnic identity and inequalities in Britain: The dynamics of diversity* (p. 107-121). Bristol: Bristol University Press.

Chen, Y. (2014). *Chop Suey, USA: The Story of Chinese Food in America.* Nova York: Columbia University Press.

Chin, M. M. (2003). *Sewing Women: Immigrant and the New York City Garment Industry.* Nova York: Columbia University Press.

Clark, W. A. (1992). Residential Preferences and Residential Choices in a Multiethnic Context. *Demography*, *29*(3), 451-466.

Constant, A. F., Schüller, S., & Zimmerman, K. F. (2013). *Ethnic Spatial Dispersion and Immigrant Identity.* Bonn: ISA Discussion Paper.

Crowder, K., & South, S. J. (2008). Spatial Dynamics of White Flight: The Effects of Local and Extralocal Racial Conditions on Neighborhood Out-Migration. *American Sociological Review, 73,* 792–812.

Crowder, K., Pais, J., & South, S. J. (2012). Neighborhood Diversity, Metropolitan Constraints, and Household Migration. *American Sociological Review, 77*(3), 325–353.

Cutler, D. M., Glaeser, E. L., & Vigdor, J. L. (2008). Is the Melting Pot Still Hot? Explaining the Resurgence of Immigrant Segregation. *The Review of Economics and Statistics, 90*(3), 478-497.

Duncan, O. D., & Duncan, B. (1955). A Methodological Analysis of Segregation Indexes. *American Sociological Review, 20*(2), 210-217.

Echenique, F., & Fryer, R. G. (2007). A Measure of Segregation Based on Social Interactions. *The Quarterly Journal of Economics, 122*(2), 441-485.

Fasenfest, D., Booza, J., & Metzger, K. (2004). *Living Together: A New Look at Racial and Ethnic Integration in Metropolitan Neighborhoods, 1990–2000.* Washington DC: Brookings.

Finney, N., & Simpson, L. (2009). *'Sleepwalking to segregation'? Challenging myths about race and migration.* Bristol: Bristol University Press.

Galeano, J., & Bayona, J. (2015). Assentament territorial de la població estrangera a l'Àrea Metropolitana de Barcelona en el segle XXI. A A. Domingo, *Recerca i immigració VII : migracions dels segles XX i XXI: una mirada candeliana* (p. 95-192). Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.

Galeano, J., & Bayona, J. (2018). Residential segregation and clustering dynamics of migrants in the metropolitan area of Barcelona: A demo-spatial analysis at the census tract level. *Revue Quetelet Journal, 6*(1), 99-127.

Galeano, J., Sabater, A., & Domingo, A. (2014). Formació i evolució dels enclavaments ètnics a Catalunya abans i durant la crisi econòmica. *Documents d'Anàlisi Geogràfica, 60*(2), 261-288.

Garcia-López, M.-À., Nicolini, R., & Roig, J. (2 / setembre / 2018). *Segregation and urban spatial structure in Barcelona: Does history really matter?* Consultat el 21 / abril / 2020, a SSRN: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2971993

Glaeser, E. L., Kahn, M. E., & Rappaport, J. (2008). Why do the poor live in cities? The role of public transportation. *Journal of Urban Economics, 63*(1), 1-24.

González Beilfluss, M. (2019). El document de veïnatge de l'Ajuntament de Barcelona: santuari real o simbòlic? *Revista Catalana de Dret Públic, 58*, 131-150.

Gregory, D., Johnston, R., & Smith, D. (1986). *The Dictionary of Human Geography.* Oxford: Blackwell.

Güell Torrent, B. (2016). Els negocis d'origen pakistanès a Barcelona: motivacions per a l'emprenedoria. *Revista Catalana de Sociologia, 31*(1), 35-49.

Hamilton. (2015). *Writing about Race, Ethnicity, Social Class and Disability.* Consultat el 2 / maig / 2020, a Hamilton:

https://www.hamilton.edu/academics/centers/writing/writing-resources/language-of-difference-writing-about-race-ethnicity-social-class-and-disability

Hellgren, Z. (2019). Class, race – and place: immigrants' self-perceptions on inclusion, belonging and opportunities in Stockholm and Barcelona. *Ethnic and Racial Studies, 42*(12), 2084-2102.

Hirschman, C. (1983). America's Melting Pot Reconsidered. *Annual's Review of Sociology, 9,* 397-423.

Hum, T. (2014). *Making a Global Immigrant Neighborhood: Brooklyn's Sunset Park.* Filadèlfia: Temple University Press.

IDESCAT. (2020). *Població estrangera per sexe i edat quinquennal.* Consultat el 5 / juny / 2020, a Institut d'Estadística de Catalunya: http://www.idescat.cat/poblacioestrangera/?b=1&geo=mun%3A080193&nac=d426#Plegable=geo

Kaplan, D. H., & Holloway, S. R. (2001). Scaling ethnic segregation: causal processes and contingent outcomes in Chinese residential patterns. *GeoJournal, 53*(1), 59-70.

Lentin, A. (2008). Europe and the Silence about Race. *European Journal of Social Theory, 11*(4), 487-503.

Light, I. (1980). Asian Enterprise in America: Chinese, Japanese, and Koreans in Small Business. A S. Cummings, *Self-Help in Urban America* (p. 33-57). Londres: Kennikat.

MacDonald, J. S., & MacDonald, L. (1964). Chain Migration, Ethnic Neighborhood Formation and Social Networks. *The Milbank Memorial Fund Quarterly, 42*(1), 82-97.

Martínez del Olmo, A., & Leal Maldonado, J. (2008). La segregación residencial, un indicador espacial confuso en la representación de la problemática residencial de los inmigrantes económicos: el caso de la Comunidad de Madrid. *Architecture, City and Environment*(8), 39-52.

Miret, N. (2009). Inmigración y metropolización en Barcelona. *AREAS. Revista Internacional de Ciencias Sociales*(28), 103-116.

Murdie, R. A., & Borgegård, L.-E. (1998). Immigration, Spatial Segregation and Housing Segmentation of Immigrants in Metropolitan Stockholm. 1960-95. *Urban Studies, 35*(10), 1869-1888.

Nieto, G. (2003). The Chinese in Spain. *International Migration, 41*(3), 215-237.

Parellada, E. (23 / novembre / 2004). *Xinesos a Espanya: El mirall de la fàbrica global*. Consultat el 21 / abril / 2020, a Casa Àsia: https://www.casaasia.cat/noticia/detalle/24846-xinesos-a-espanya-el-mirall-de-la-fabrica-global

Park, R. E. (1915). The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior in the City Environment. *American Journal of Sociology, 20*(5), 577-612.

PIMEC Comerç. (novembre / 2012). *Els comerciants xinesos de Barcelona.* Barcelona: PIMEC Comerç. Consultat el 27 / maig / 2020, a https://www.pimec.org/sites/default/files/documents_pagines/els_comerciants_xinesos_de_barcelona_0.pdf

Portes, A., & Bach, R. L. (1985). *The Latin Journey: Cuban and Mexican Immigrants in the United States.* Los Angeles: University of California Press.

Pozo Rivera, E., & García Palomares, J. (2011). Evolución reciente y pautas de distribución espacial de las migraciones internas de extranjeros: el caso de la Comunidad de Madrid (1997-2008). *Scripta Nova, 15*(384).

Pratschke, J., & Morlicchio, E. (2012). Social Polarisation, the Labour Market and Economic Restructuring in Europe: An Urban Perspective. *Urban Studies, 49*(9), 1891-1907.

Puecker, M., & Ceylan, R. (2017). Muslim community organizations – sites of active membership or self-segregation? *Ethnic and Racial Studies, 40*(14), 2405-2425.

Rekers, A., & van Kempen, R. (2000). Location Matters: Ethnic Entrepreneurs. A J. Rath, *Immigrant business: the economic, political, and social environment* (Vol. 4, p. 54-69). Nova York: Palgrave MacMillan.

Robinson, V. (1981). The development of South Asian settlement in Britain and the myth of return. A C. Peach, V. Robinson, & S. Smith, *Ethnic Segregation in Cities* (p. 149-169). Cambridge: Cambridge University Press.

Rosenthal, S. S., & Ross, S. L. (2015). Change and Persistence in the Economic Status of Neighborhoods and Cities. A G. Duranton, J. Henderson, & W. Strange, *Handbook of Regional and Urban Economics, vol 5* (p. 1047-1120). Amsterdam: Elsevier.

Rubiales Pérez, M. (2020). Segregación en las metrópolis españolas 2001-2011: un análisis con detalle territorial. *Documents d'Anàlisi Geogràfica, 66*(1), 83-105.

Sabater, A., & Finney, N. (2015). Demographic understandings of changes in ethnic residential segregation. A C. D. Lloyd, I. G. Shuttleworth, & D. W. Wong, *Social-spatial segregation: concepts processes and outcomes* (p. 269-300). Bristol: Bristol University Press.

Sémhur. (8 / abril / 2008). == Description == {{Information |Description= {{en|Map of Barcelona's neighbourhoods.}} {{es|Mapa de los barrios de Barcelona.}} {{fr|Carte des quartiers de Barcelone.}} |Source=Own work, from : * [[:Bar. Barcelona, Barcelona, Espanya: Wikimedia Commons. Consultat el 21 / maig / 2020, a https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Barcelona_Barris_map.svg

Sémhur. (20 / maig / 2011). == Description == {{Information |Description= {{en|Map of [[en:Barcelona|Barcelona]]'s neighbourhoods.}} {{es|Mapa de los barrios de [[es:Barcelona|Barcelona]].}} {{fr|Carte des quartiers de [[:fr:Barcelone|Barcelone]].}} |So. Barcelona, Barcelona, Espanya. Consultat el 21 / maig / 2020, a https://es.wikipedia.org/wiki/Archivo:Barcelona_Barris.svg

Serra, P. (2006). *El comercio étnico en el distrito de Ciutat Vella en Barcelona.* Barcelona: Fundació La Caixa.

Serra, P. (2012). Global Businesses 'from Below': Ethnic Entrepreneurs in Metropolitan Areas. *Urbani Izziv, 23*, 97-106.

Simpson, L. (2004). Statistics of Racial Segregation: Measures, Evidence and Policy. *Urban Studies, 41*(3), 661-681.

Smets, P., & Salman, T. (2008). Countering Urban Segregation: Theoretical and Policy Innovations from around the Glob. *Urban Studies, 45*(7), 1307-1332.

Solé Aubia, M., & Rodríguez Roca, J. (2005). Pakistaníes en España: un estudio basado en el colectivo de la ciudad de Barcelona. *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*(68), 97-118.

Stoll, M. A. (2013). Immigration, Segregation and Poverty. A D. Card, & S. Raphael, *Immigration, Poverty, and Socioeconomic Inequality* (p. 98-134). Nova York: Russell Sage Foundation.

Tan, C.-B. (2004). *Chinese Overseas: Comparative Cultural Issues.* Hong Kong: Hong Kong University Press.

Topa, G., & Zenou, Y. (2015). Neighborhood and Network Effects. A G. Duranton, J. Henderson, & W. Strange, *Handbook of Regional and Urban Economics, vol 5* (p. 561-624). Amsterdam: Elsevier.

Torrens, C. (21 / gener / 2001). 350 inmigrantes inician una huelga de hambre encerrados en la iglesia del Pi de Barcelona. *El País*. Consultat el 27 / maig / 2020, a https://elpais.com/diario/2001/01/21/catalunya/980042839_850215.html

Valenzuela García, H. (2010). Pecunia Ex Machina, el emprendedor pakistaní en la ciudad de Barcelona. *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*(92), 185-206.

van Kempen, R., & Özüekren, Ş. (1998). Ethnic Segregation in Cities: New Forms and Explanations in a Dynamic World. *Urban Studies, 35*(10), 1631-1656.

Verdini, G., & Russo, E. (2019). The Chinese in Southern Europe: Has urban regeneration addressed their new form of clustering? *Documents d'Anàlisi Geogràfica, 65*(1), 163-184.

Waldinger, R., McEvoy, D., & Aldrich, H. (1990). *Ethnic entrepreneurs: Immigrant business in industrial societies.* Newbury Park: Sage Publications.

Werbner, P. (1990). Chains of enterpreneurs: The production of an enterprise culture. A P. Werbner, *The migration process: Capital, gifts and offerings among British Pakistanis* (p. 50-78). Nova York: Berg Publishers.

White, M. J. (1983). The Measurement of Spatial Segregation. *American Journal of Sociology, 8*(5), 1008-1018.

Yang, Y. (27 / febrer / 2020). How China uses national identity as a weapon. *Financial Times*. Consultat el 27 / maig / 2020, a https://www.ft.com/content/378988a4-594f-11ea-abe5-8e03987b7b20

Zhou, M. (1992). *Chinatown: The Socioeconomic Potential of an Urban Enclave.* Filadèlfia: Temple University Press.

Zhou, M. (2004). Revisiting ethnic entrepreneurship: Convergences, controversies, and conceptual advancements. *International Migration Review, 38*(3), 1040-1074.

Zhou, M. (2006). The Significance of Ethnicity in Immigrant Enterprises. *Sociological Forum, 21*(3), 505-510.

Zhou, M., & Logan, J. R. (1991). In and Out of Chinatown: Residential Mobility and Segregation of New York City's Chinese. *Social Forces, 70*(2), 387-407.

ANNEX

Mapa Annex 1: Barris de Barcelona.

Font: Wikimedia Commons.